

Afghanistan: Hedersproblematik och moralbrott

Om rapporten

Denna rapport är skriven i enlighet med [EU:s allmänna riktlinjer för framtagande av landinformation \(2008\)](#). Den är en opartisk presentation av tillförlitlig och relevant landinformation avsedd för handläggning av migrationsärenden.

Rapporten bygger på noggrant utvalda informationskällor. Alla källor refereras med undantag för beskrivning av allmänna förhållanden eller där Lifos expert är en källa, vilket i så fall anges. För att få en så fullständig bild som möjligt bör rapporten inte användas exklusivt som underlag i samband med avgörandet av ett enskilt ärende utan tillsammans med andra källor.

Informationen i rapporten återspeglar inte Migrationsverkets officiella ståndpunkt i en viss fråga och Lifos har ingen avsikt att genom rapporten göra politiska eller rättsliga ställningstaganden.

Temarapport: Hedersproblematik i Afghanistan

2018-01-19, version 1.0

Lifos – Center för landinformation och landanalys inom migrationsområdet

© Migrationsverket (Swedish Migration Agency), 2018

Omslagsbild: Wikimedia Commons

Publikationen kan laddas ner från <http://lifos.migrationsverket.se>

Innehåll

1.	English Summary	4
2.	Inledning	6
3.	Normer kring kvinnor, relationer och äktenskap	6
3.1.	Kvinnors ställning i Afghanistan.....	6
3.2.	Relationer och heder.....	8
3.3.	Arrangerade äktenskap	10
3.4.	Former av tvångsäktenskap	11
3.5.	Inter-etniska äktenskap	12
3.6.	Kontaktytor – hur träffas man?	12
3.7.	Registrering av vigslar.....	13
4.	Moralbrott – lagstiftning och påföljder	14
4.1.	Islamsk rätt och afghanskt rättsväsende	14
4.2.	Utomäktenskapliga relationer - zina.....	16
4.3.	Försök till zina och andra moralbrott	17
4.4.	Straffpåföljder	18
4.5.	Moralbrott i praktiken	19
4.6.	Parallella rättsstrukturer	22
5.	Hedersvåld.....	23
5.1.	Lagstiftning rörande hedersmord	26
6.	Stöd till våldsutsatta och medling	26
6.1.	EVAW-lagen	26
6.2.	Medling	28
6.3.	Icke-statliga organisationer	29
6.4.	Härbärgen och skyddade boenden.....	30
7.	Möjligheter att legalisera ett förhållande	31
8.	Ogifta par som återvänder från utlandet.....	32
9.	Barn utanför äktenskapet.....	33
10.	Lifos sammanfattande analys.....	34
	Källförteckning	37

1. English Summary

The purpose of this report is to describe the situation for persons who have fallen victim or who risk becoming victim of honor related violence or subject to allegations of committing moral crimes in Afghanistan. Given the cultural norms and the subordinate role of women in the Afghan society women are generally more targeted than men when it comes to honor related violence and moral crime prosecutions. Therefore, the focus of the report is the situation for women and girls. The situation for men and boys is discussed when relevant.

The general situation for women and girls in Afghanistan is described briefly in order to provide a background. A brief description of the Afghan legal system and the influences of Islamic law and customary law is provided for the same reason.

The report mainly relies on written information as well as information gathered from sources during a fact-finding mission conducted by Lifos and Norwegian Landinfo in May, 2017.

Women in Afghanistan are in general heavily constrained. There are general patterns that depict women as having greater freedom in urban areas compared to rural areas. It should, however, be noted that this may vary within the community and even within the same family.

Relations between men and women in Afghanistan are heavily constrained due to cultural norms and traditions within Afghan society, as well as by law. Arranged marriages constitute the norm for relationships and although it is not synonymous with forced marriage, the prevalence of the latter is widespread. The institution of marriage serves a collective purpose for families in Afghan society and this purpose is superior to the rights of the individual. Arranged marriages are used as a mean to build and strengthen alliances and networks and may also serve economical purposes. While these conservative norms dominate in Afghanistan, there are indications that the country's younger generation is increasingly challenging these norms. For example, several sources make the assessment that the number of couples and girls "running away" from forced marriages is on the rise.

Challenging these norms can have serious consequences. However, much of the violence would depend on the views of the family and community. There are ways of dealing with issues of honor that does not include violence though. Mediation between families, resulting in voluntary marriage is one way, but the outcome might also be that the girl is forcibly married to someone else and that the situation then cools down. In addition to the family and the local community, the state and insurgent groups such as the Taliban can also pose a threat to girls and couples viewed as transgressing these norms. The Afghan state is frequently arresting and prosecuting women and girls for so called "moral crimes" such as *zina* and attempted *zina*. The judicial process is characterized by a lack of rule of law

and it happens that persons are charged with moral crimes not codified by law. The judicial system can also be influenced, in some instances, by families who for example want to find a girl who “ran away” from them. Victims of crimes such as forced marriage or rape may also risk being considered to be an offender in the eyes of the law when seeking help, despite it being legal to leave a situation of abuse.

Public attitudes on matters regarding morality, honor and relationships in contemporary Afghanistan are complex. While the state on the one hand charges individuals with vaguely defined moral crimes, there are, at the same time, protective laws and state institutions working with supporting victims of e.g. forced marriage. There are factors that might have an impact on the individual’s vulnerability. Examples of such factors are the views of the family and the local community. There are general patterns with regards to geographical and ethnical variations. Another important element is the judiciary’s integration within the local community and which state and non-state actors that are active there. NGOs working with supporting victims of honor related violence generally have a higher presence in larger cities as compared to rural areas and this also has an impact on what kind of help that might be available for victims. Even with consideration of these factors, it is Lifos’ conclusion that there is also an element of arbitrariness. Cases with similar attributes can have different outcomes depending on other factors that to some extent appears random.

The support systems that are offered by the state and NGOs can result in a favorable outcome for victims. Different types of mediation is the most common support mechanism. Mediation commonly takes the form of negotiations between families and the views of women and girls are seldom considered. Other forms of support such as women shelters are available in some places. Women staying at shelters are often stigmatized and there is a risk of their cases being magnified.

Family has a central role in Afghan society. A main finding of the report is that the views and influence of the victims’ families to a large degree seem to determine the outcome for the victim. State actors are sometimes susceptible to pressure from families and the family has a central role in mediation. Notwithstanding this conclusion, it should be noted that the actions of state and non-state actors also are of importance.

2. Inledning

Rapporten syftar till att belysa situationen för personer som har utsatts eller riskerar att utsättas för hedersvåld och moralbrottsanklagelser i Afghanistan. På grund av kulturella normer och att kvinnor har en underordnad roll i det afghanska samhället ligger tyngdpunkten i rapporten på att beskriva situationen för kvinnor och flickor. I de fall det är tillämpligt belyser rapporten även situationen för män och pojkar.

Kvinnor och flickor drabbas på regelbunden basis av våld och andra typer av övergrepp i Afghanistan och vissa traditionella normer och seder påverkar den afghanska befolkningen negativt på flera sätt. Det har emellertid varit nödvändigt att avgränsa rapporten till att primärt handla om moralbrott och hedersvåld. Kvinnor och flickors allmänna situation i landet behandlas översiktligt i syfte att ge en bakgrundförståelse till rapportens övriga delar. En översiktlig beskrivning av det afghanska rättssystemet, med betoning på inslagen av islamsk rätt och sedvanerätt, har också inkluderats i samma syfte.

Rapporten bygger i stor utsträckning på skriftligt material men också på information inhämtad i samband med Lifos och norska Landinfos utredningsresa till Kabul i maj 2017. Merparten av de muntliga källor som legat till grund för rapporten är anonymiserade med hänsyn till källornas säkerhet. Källorna är verksamma i Afghanistan och har av Lifos bedömts vara väliniterade i de aktuella frågorna. I de fall referenser gjorts till flera år gamla skriftliga källor beror det på att Lifos bedömer att informationen fortfarande är aktuell om inte annat anges. I de delar rapporten redovisar Lifos analys av den inhämtade informationen framgår det av texten.

3. Normer kring kvinnor, relationer och äktenskap

3.1. Kvinnors ställning i Afghanistan

Kvinnors situation i Afghanistan har varit ett uppmärksammat ämne globalt sedan talibanrörelsen, ökända för sin konservativa kvinnosyn, störtades från makten 2001 efter USA:s invasion av landet. Sedan dess har situationen för landets kvinnor förbättrats men fortfarande utsätts kvinnor i Afghanistan för omfattande diskriminering och åtskilliga problem så som olika typer av könsbaserat våld.¹ Som exempel kan nämnas att FN:s befolkningsfond uppskattar att 87,2 % av landets kvinnor har utsatts för fysiskt, sexuellt eller psykiskt våld eller tvångsäktenskap.² En företrädare för en organisation som arbetar för kvinnors rättigheter i Afghanistan beskriver att de flesta kvinnor

¹ Utrikesdepartementet, *Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Afghanistan 2015-2016*, 2017-04-26, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=39434> (Hämtad 2017-12-17)

² The United Nations Population Fund (UNFPA), *Afghanistan State of Youth Report 2014*, 2014, s. 41, <http://afghanistan.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/AfghanistanStateofYouthReport2014.pdf> (Hämtad 2017-12-17)

är beroende av män på grund av en kultur där kvinnan är underordnad mannen och att ytterst få kvinnor i landet är oberoende av män för att försörja sig.³ Den allvarliga säkerhetssituationen i landet drabbar därtill kvinnor oproportionerligt hårt.⁴

Det är sedvanligt att kvinnor i Afghanistan inte lämnar hemmet utan att vara eskorterad av en manlig familjemedlem som är att betrakta som *mahram*. Mahram är kvinnans make eller en manlig familjemedlem som hon enligt sharia inte får vara gift med, dvs. far, bror, farbror, morbror, brorsson eller systerson.⁵ Seden grundar sig i det afghanska påbudet *purdah* som dikterar att kvinnor ska hållas åtskilda från män och utanför allmänhetens domäner.⁶

Omfattningen av könssegregering och inskränkning av kvinnors rörelsefrihet i Afghanistan varierar utifrån bland annat geografi, klass och etnicitet. En källa som Lifos konsulterat uppger att kvinnor generellt har större rörelsefrihet i Kabul och provinshuvudstäderna än på landsbygden, där normen är att kvinnor inte lämnar hushållet utan en mahram.⁷ Samtidigt lyfts i en rapport fram att det finns etniskt homogena och isolerade samhällen på landsbygden där kvinnor har större rörelsefrihet än kvinnor från fattiga familjer i urbana miljöer.⁸ Enligt Human Rights Watch (HRW) förekommer det å andra sidan i vissa samhällen och i vissa familjer att kvinnor över huvud taget inte tillåts lämna hemmet.⁹ En lokal källa verksam i Afghanistan beskriver att män och kvinnor, respektive pojkar och flickor, idag kan arbeta eller studera sida vid sida i städerna.¹⁰ Det förekommer emellertid också att kvinnor av sina familjer hindras från att arbeta just på grund av könsintegrerade arbetsplatser.¹¹ Enligt en rapport har flickor i norra Afghanistan avsevärt större frihet under sin barn- och ungdom än i andra delar av Afghanistan. Enligt rapporten kan pojkar och flickor umgås relativt oinskränkt och kan arbeta och studera med varandra i Mazar-e Sharif. Dessa friheter upphävs dock när flickorna blir äldre vilket kan skapa anpassningssvårigheter. Enligt samma rapport är skillnaden markant jämfört med läget i södra och östra Afghanistan där pojkar och flickor hålls åtskilda

³ Lokal kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01

⁴ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03; Utrikesdepartementet, s. 14f

⁵ Nederländerna: Utrikesdepartementet, *Country of Origin Report on Afghanistan*, november 2016, s. 82, https://coi.easo.europa.eu/administration/netherlands/PLib/Afghanistan_COI.pdf (Hämtad 2017-12-17)

⁶ Latek, D., Österrike: Inrikesdepartementet, *Afghanistan: 2014 and beyond*, mars 2014, s. 50, <http://www.refworld.org/pdfid/53564a484.pdf> (Hämtad 2017-12-17); Patel, Y., *Seclusion*, The Oxford Encyclopedia of Islam and Women. Oxford Islamic Studies Online, odaterad, <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t355/e0184> (Hämtad 2017-12-17)

⁷ Lokal kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01

⁸ Latek, D., s. 50.

⁹ Human Rights Watch (HRW), *"I Had To Run Away" - The Imprisonment of Women and Girls for "Moral Crimes" in Afghanistan*, 2012-03-28, s. 29, <http://www.refworld.org/pdfid/4f787d142.pdf> (Hämtad 2017-12-17)

¹⁰ Lokal Kvinnoorganisation B, Samtal i Kabul, 2017-05-03

¹¹ HRW, 2012, s. 29

även i låg ålder och sällan interagerar. Exempelvis är skolorna könssegregerade.¹²

En attitydundersökning genomförd av Asia Foundation 2012 är enligt Lifos mening i viss mån indikativ för hur de generella skillnaderna ser ut om man jämför olika regioner och mellan olika folkgrupper. I undersökningen uppger 55 % av de tillfrågade pashtunerna att kvinnor ska tillåtas arbeta utanför hemmet medan 72 % av de tillfrågade tadjjikerna, 73 % av de tillfrågade uzbekerna och 77 % av de tillfrågade hazarerna instämmer i samma påstående. Regionalt sett är stödet för samma påstående starkast i nordvästra Afghanistan där 80 % av respondenterna instämmer och svagast i sydvästra Afghanistan där 44 % instämmer. I Hazarajat och områdena runt Kabul är stödet för påståendet också högt medan andelen som instämmer i påståendet i östra Afghanistan, sydöstra Afghanistan, västra Afghanistan och nordöstra Afghanistan ligger i intervallet 58-65 %.¹³ Undersökningen utgör bara ett grovt mått på attityder kring kvinnors frihet i Afghanistan men ger enligt Lifos mening en fingervisning om de skillnader som finns regionalt och etniskt.

När Afghanistananalytikern Sari Kouvo har talat med kvinnor som idag verkar i offentligheten i Afghanistan om vad som främst har möjliggjort att de har kunnat ta steget ut ur familjesfären så har de nästan samtliga svarat att det är på grund av att en manlig familjemedlem sanktionerat deras utbildning eller deras yrkesval. I ett fall uppgav en kvinna att hennes mor utstått våld från familjemedlemmar under ett års tid på grund av att hon försökt få familjen att acceptera dotterns studier. Ingen av de tillfrågade kvinnorna framhöll de senaste årens ändrade lagstiftning eller det policyarbete som skett till stöd för kvinnors fri- och rättigheter som en avgörande faktor. Även om ny lagstiftning idag möjliggör kvinnors ökade frihet och deltagande i den publika sfären så är dock beslutet avseende enskilda kvinnors ökade frihet i praktiken ofta avhängigt av godkännandet från en man i kvinnans nära familj.¹⁴

3.2. Relationer och heder

Afghanistan är ett land vars kultur är starkt präglad av dels islam och dels uråldrig sedvanerätt. Den traditionella sedvanerätten som dominerat i Afghanistan kallas för pashtunwali och kan närmast beskrivas som ett oskrivet hederskodex. Pashtunwali har sina rötter i pashtunsk kultur men har över tid kommit att påverka seder och bruk i breda lager av den afghanska befolkningen. Centralt i pashtunwali är koncepten heder och skam, det rättfärdiga beteendet styrs utifrån den gemensamma uppfattningen av vad som utgör hedervärda respektive skamliga handlingar. Ett viktigt koncept

¹² Latek, D., s. 50f

¹³ The Asia Foundation, *Afghanistan in 2012: A Survey of the Afghan People*, 2012, s. 164 <http://asiafoundation.org/resources/pdfs/Surveybook2012web1.pdf> (Hämtad 2017-12-17)

¹⁴ Afghanistan Analyst Network (AAN), Podcast: *Sari Kouvo at the joint conference by Women for Women International and the European Bank for Reconstruction and Development*, januari 2014, <https://www.afghanistan-analysts.org/podcasts/> (Hämtad 2017-12-17)

inom pashtunwali är *nanga* (även *nang*) som innebär ett ansvar att försvara sin och sin stams ära. Ett annat viktigt koncept är *namus* som syftar på den heder eller det rykte som de kvinnor en man har ansvar för är bärare av, så som fruar, döttrar och ogifta systrar. En kvinna som uppträder på ett sätt som uppfattas som olämpligt riskerar därmed att skada de manliga familjemedlemmarnas heder. För att försvara sin heder ska en man därför kontrollera sina kvinnliga familjemedlemmar. En kvinna som exempelvis är otrogen och därmed vanäras familjens heder kan då dödas för att återupprätta hedern. *Ghairat* är ett begrepp som kan sägas sammanfatta alla de dygder som pashtunwali föreskriver och som ibland också används som synonymt med heder.¹⁵

Sexuella relationer utanför äktenskapet och utomäktenskapliga relationer mellan kvinnor och män som kan ge sken av att vara romantiska eller sexuella är starkt tabubelagda i Afghanistan. Att förlora oskulden som ogift, vare sig det är frivilligt eller under tvång, är förenat med stigma.¹⁶

Afghanistans oberoende kommission för mänskliga rättigheter (Afghanistan Independent Human Rights Commission, AIHRC), ett statligt organ, definierar hedersmord som mord begånget av nära släktingar på grund av misstanke om att offret haft relationer utanför äktenskapet, velat ha sex utanför äktenskapet, våldtagits eller rymt hemifrån.¹⁷

AIHRC såväl som andra källor beskriver att synen på heder i relation till kvinnliga familjemedlemmar är utbredd i hela det afghanska samhället.¹⁸

Den afghanska befolkningen har generellt sett begränsad kunskap om vilka påbud som har sin grund i islam respektive sedvanerätt. En vanlig uppfattning är att sedvanerätten är i enlighet med islamsk rätt trots att sedvanerätt och islamsk rätt i många frågor motsäger varandra.¹⁹

Heder är ett begrepp som enligt sedvanerätt och tradition har bäring på en mängd andra frågor än de som rör relationer mellan kvinnor och män, detta ligger dock utanför rapportens omfång.

¹⁵ Rzehak, L., Afghanistan Analysts Network (AAN), *Doing Pashto: Pashtunwali as the ideal of honourable behaviour and tribal life among the Pashtuns*, <https://www.afghanistan-analysts.org/wp-content/uploads/downloads/2012/10/20110321LR-Pashtunwali-FINAL.pdf> (Hämtad 2017-12-17)

¹⁶ Wimpelmann, T., *The Pitfalls of Protection: Gender, Violence, and Power in Afghanistan*, University of California Press, Oakland, 2017, s.103, 110, <https://doi.org/10.1525/luminos.32> (Hämtad 2017-12-17)

¹⁷ Afghanistan Independent Human Rights Commission (AIHRC), *National Inquiry Report on Factors and Causes of Rape and Honor Killing in Afghanistan*, 2015-08-26, s. 28, <http://www.refworld.org/pdfid/5a1fe8144.pdf> (Hämtad 2017-12-17)

¹⁸ Ibid.; Afghansk analytiker, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹⁹ Max Planck Institute for Foreign Private Law and Private International Law (MPI), *Family Structures and Family Law in Afghanistan: A Report of the Fact-Finding Mission to Afghanistan January – March 2005*, odaterad, s. 10, <https://www.mpipriv.de/files/pdf3/mpi-report-on-family-structures-and-family-law-in-afghanistan.pdf>, (Hämtad 2017-12-17)

3.3. Arrangerade äktenskap

Merparten av alla äktenskap som ingås i Afghanistan är arrangerade äktenskap – det vill säga äktenskap som planerats av andra än de individer som ingår äktenskap själva, vanligen deras familjer. Arrangerade äktenskap är nödvändigtvis inte detsamma som tvångsäktenskap.²⁰ En viktig aspekt av äktenskapet som institution i Afghanistan är att det tjäna kollektivets intressen och att dessa har företrädare framför individens. Äktenskapet som institution är exempelvis central för att bilda allianser familjer emellan och för att stärka redan existerande nätverk.²¹

Det förekommer att respektive familj tillfrågar om respektive parts samtycke och detta samtycke kan ibland inhämtas under mer eller mindre explicita påtryckningar men det förekommer också att det är tal om genuint samtycke. Mannen har ofta större reell möjlighet än kvinnan att neka ett förslaget giftermål. Kvinnors faktiska möjlighet att utöva inflytande över vem hon gifter sig med varierar. Det förekommer dock stor variation inom och mellan olika familjer, två systrar inom en och samma kärnfamilj kan beroende på omständigheterna ha haft olika möjligheter att påverka vem de gift sig med.²² Uppskattningar kring hur stor andel av äktenskapen som ingås under tvång i Afghanistan varierar. En källa som Lifos konsulterat i Kabul menar att det finns skillnader i hur liberal attityden generellt sett är inom olika folkgrupper och beskriver pashtuner som den generellt sett mest konservativa folkgruppen, hazarer som den minst konservativa och att tadjikerna generellt intar en mellanposition.²³ En annan källa menar dock att skillnaderna beror på så många faktorer och varierar så pass mycket inom grupper att några generaliseringar baserade på grupptillhörighet eller geografi inte är meningsfulla.²⁴ Ytterligare en källa menar att tvångsäktenskap förekommer i alla grupper i Afghanistan.²⁵ En källa betonar att arrangerade äktenskap är normen även i storstäder som Kabul och att både flickor och pojkar i realiteten har lite inflytande över vem de gifter sig med.²⁶ I en studie från 2008 kartlades bland annat förekomsten av tvångsäktenskap. I studien fann man att 59 % av kvinnorna i studien var i ett tvångsäktenskap (som distinkt separerat från arrangerat äktenskap). Vidare fann man i studien att det fanns viss skillnad i förekomsten i urbana miljöer jämfört med rurala. 51,6 % av kvinnorna i urbana miljöer var i ett tvångsäktenskap medan motsvarande siffra för kvinnor i rurala miljöer var

²⁰ Smith, D.J., Afghanistan Research and Evaluation Unit (AREU), *Decisions, Desires and Diversity: Marriage Practices in Afghanistan*, februari 2009, <http://www.refworld.org/pdfid/4992cc722.pdf> (Hämtad 2017-12-17)

²¹ Norge. Landinfo, *Afghanistan: Ektenskap*, 2014-06-05, s. 6, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=32528> (Hämtad 2017-12-17)

²² Smith, D.J.

²³ Afghansk analytiker, samtal i Kabul, 2017-05-03

²⁴ Smith, D.J., s. 62ff

²⁵ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

²⁶ Lokal Kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01

65,4 %. I studien fann man även stora skillnader mellan olika provinser. Av de provinserna som ingick i studien var förekomsten högst i södra och sydöstra provinser där uppemot 90 % av kvinnorna var i ett tvångsäktenskap. Förekomsten var lägst i nordliga och centrala provinser som exempelvis Jawzjan och Daikundi där motsvarande siffra var omkring 20 %.²⁷ FN uppskattade 2008 att ca 70-80 % av äktenskapen i Afghanistan var tvångsäktenskap.²⁸ Ytterligare en källa uppskattar andelen tvångsäktenskap i Afghanistan till 70 %.²⁹

3.4. Former av tvångsäktenskap

Arrangerade äktenskap kan föranledas av olika anledningar och bland annat socioekonomiska faktorer kan spela in. I Afghanistan förekommer sedvänjorna *Baad* och *Badaal*. Baad innebär att om någon begår ett allvarligt brott som exempelvis mord kan förövarens familj ge bort en flicka eller en kvinna till offrets familj för giftermål. Äktenskap som ingåtts på detta sätt präglas ofta av våld riktat mot kvinnan.³⁰ Badaal är en form av bytesäktenskap där till exempel ett syskonpar bestående av en bror och en syster planeras giftas bort med ett syskonpar i en annan familj. Vid ingående av äktenskap påbjuder traditionen att stora summor betalas i hemgift. För fattiga familjer kan detta röra sig om stora utgifter om traditionen ska följas. Badaal innebär då att man kan ”kvitta” äktenskapet och på så sätt undkomma utgifterna. Följaktligen förekommer badaal främst i fattiga familjer.³¹

Det finns flera ekonomiska aspekter på äktenskapstraditioner i Afghanistan som kan utmyнна i tvångsäktenskap. Till exempel kan kvinnliga familjemedlemmar (ofta döttrar) giftas bort för att familjen ska kunna återbetala skulder eller för att en son i familjen ska kunna gifta sig. Således är vissa former av tvångsäktenskap vanligare i familjer som lever i fattigdom.³² Det kan noteras att denna typ av företeelser saknar stöd i afghansk lagstiftning och att tvångsäktenskap är kriminaliserat.³³ Istället är sedvänjan baserad på klan- och stamtraditioner.³⁴

²⁷ Global Rights, *Living with Violence: A National Report on Domestic Abuse in Afghanistan*, 2008-09-04, s. 15ff, <http://www.globalrights.org/ngn/download/living-with-violence-afghan/> (Hämtad 2017-12-17)

²⁸ United Nations Development Fund for Women (UNIFEM), *UNIFEM Afghanistan Fact Sheet 2008*, 2008, http://www.wunrn.org/news/2009/08_09/08_17_09/081709_afghanistan.htm

²⁹ USA: Congressional Research Service (CRS), *Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy*, 2017-05-19, s. 15, <https://fas.org/sgp/crs/row/RL30588.pdf> (Hämtad 2017-12-17)

³⁰ AIHRC, 2015, s. 94

³¹ Ibid. s. 93f; HRW, 2012, s. 32f

³² AIHRC, 2015, s. 94f

³³ HRW, 2012, s. 32f

³⁴ AIHRC, 2015

3.5. Inter-etniska äktenskap

Majoriteten av alla äktenskap som ingås i Afghanistan ingås mellan personer som tillhör samma folkgrupp. Det förekommer emellertid inter-etniska äktenskap, både rena kärleksäktenskap och arrangerade sådana.³⁵ Lifos har inte kunnat hitta någon statistik om förekomsten av inter-etniska äktenskap och det är därför svårt att uttala sig om hur utbredd det är. Källor uppger att det är ovanligt men att det har blivit allt vanligare och att det framförallt förekommer i storstäderna.³⁶ En källa uppger att pashtuner i högre utsträckning än andra folkgrupper motsätter sig inter-etniska äktenskap men att det exempelvis förekommer att pashtuner gifter sig med hazarer.³⁷ Även andra källor vittnar om förekomsten av inter-etniska äktenskap och att det främst förekommer i storstäder.³⁸ En källa menar att inter-etniska äktenskap är förhållandevis vanligt i Kabul.³⁹ Trots att toleransen för inter-etniska äktenskap bedöms vara större än tidigare av de källor som Lifos konsulterat kan det utmytna i stora problem som exempelvis hedersvåld om familjen eller stamäldstar motsätter sig äktenskapet.⁴⁰ En källa uppger att toleransen från samhällets sida för inter-etniska äktenskap är hög i Kabul men att det skulle kunna uppfattas som negativt av allmänheten på landsbygden.⁴¹

3.6. Kontaktytor – hur träffas man?

Mot bakgrund av att kvinnors frihet i normalfallet är kraftigt inskränkt i Afghanistan aktualiseras frågan om hur par träffas utan att det är inom ramen för ett arrangerat äktenskap. I tidigare avsnitt har redogjorts för den variation som finns avseende kvinnors rörelsefrihet och rörelsefriheten påverkar givetvis möjligheten att träffa en annan partner än den som familjen utsett.

Enligt en källa är det i dagsläget relativt vanligt i städerna att pojkar och flickor studerar eller arbetar med varandra på könsintegrerade arbetsplatser och skolor.⁴²

En annan källa beskriver hur sociala medier har påverkat möjligheten att träffa en partner. Källan beskriver att användandet av sociala medier inte är utbredd i Afghanistan men att det har öppnat upp nya möjligheter och träffytter.⁴³

Forskaren Torunn Wimpelmann menar att det är förhållandevis vanligt att flickor som försöker undkomma tvångsäktenskap försöker hitta män att

³⁵ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

³⁶ Ibid.

³⁷ Lokal kvinnoaktivist, samtal i Kabul, 2017-05-04

³⁸ Afghansk analytiker, samtal i Kabul, 2017-05-03

³⁹ Familjedomstol i Afghanistan, samtal med företrädare för, 2017-05-03

⁴⁰ Lokal kvinnoaktivist, samtal i Kabul, 2017-05-04; Familjedomstol i Afghanistan, samtal med företrädare för, 2017-05-03

⁴¹ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

⁴² Ibid.

⁴³ Afghansk analytiker, samtal i Kabul, 2017-05-03

rymma med genom att ta kontakt på telefon. I källan lyfts ett exempel med en flicka som ringde in för att önska en sång till ett radioprogram och på så sätt kom i kontakt med programledarens kusin som hon sedan rymde med för att försöka gifta sig. Enligt källan är det lättare att resa utan att väcka uppmärksamhet för ett par än för en ensam kvinna och det förekommer därför att flickor aktivt försöker hitta en partner för att undkomma tvångsgifte.⁴⁴ Uppgiften om att mobiltelefoner i allt högre grad möjliggör möten mellan pojken och flickor vinner stöd i ytterligare en källa.⁴⁵

Ett par som vill leva tillsammans vill i normalfallet gifta sig eftersom det är belagt med stor skam att leva tillsammans som ogifta.⁴⁶ Vanligtvis skickar pojken någon för att fråga efter flickans hand och om flickans familj då inte accepterar kan paret se det som en sista utväg att rymma tillsammans.⁴⁷

En källa uppger att en organisation hon arbetat för som hjälper par som lämnat sina familjer för några år sedan hade 15-16 fall på ett år och att den siffran stigit till 20-30 per år.⁴⁸

3.7. Registrering av vigslar

Äktenskap ingås vanligen under översyn av familjen och lokalsamhället vid en religiös ceremoni. En mulla är i allmänhet den som förrättar vigseln. Mullan skriver vanligen under ett äktenskapskontrakt. Det är sällsynt att äktenskap registreras formellt. Det viktiga är att det blir känt för omgivningen att paret har gift sig.⁴⁹

Äktenskapet kan registreras av myndigheterna, både i anslutning till vigseln och senare, men detta sker endast undantagsvis.⁵⁰ Uppskattningsvis är färre än 10 % av landets äktenskap formellt registrerade.⁵¹

⁴⁴ Wimpelmann, T., s. 133

⁴⁵ Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Afghanistan: Rise in Female Runaways*, 2016-09-26, <http://www.refworld.org/docid/57e927de4.html>

⁴⁶ Afghansk jurist, samtal i Kabul, 2017-05-04; Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

⁴⁷ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

⁴⁸ Lokal kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01

⁴⁹ Landinfo, 2014, s. 26

⁵⁰ Afghansk jurist, samtal i Kabul, 2017-05-04; Familjedomstol i Afghanistan, samtal med företrädare för, 2017-05-03

⁵¹ Utrikesdepartementet, s. 14

4. Moralbrott – lagstiftning och påföljder

4.1. Islamsk rätt och afghanskt rättsväsende

Islam har en central roll i det afghanska rättsväsendet och islamsk rätt är delvis inkorporerad i ordinarie lagstiftning. Lagstiftningen medger också tillämpning av islamsk rätt även i fall där brottet inte är kodifierat i ordinarie lagstiftning.⁵² Artikel tre i Afghanistans grundlag stadgar att ingen lag får bryta mot islams påbud.⁵³ Vidare stipuleras i artiklarna 130 och 131 att om lagen inte ger vägledning i ett mål ska domstolen tillämpa Hanafi-skolans tolkning av islamsk rätt för sunnimuslimer, respektive shiitisk tillämpning av islamsk rätt för shiamuslimer.⁵⁴ I praktiken tillämpas artikel 130 i straffrättsliga spörsmål trots att artikeln anses åsyfta civilrättsliga spörsmål.⁵⁵

Sharia är beteckningen för vad som inom islam är Guds lag och kan förstås som att leva sitt liv i enlighet med Guds vilja. I en västerländsk kontext brukas begreppet däremot som synonymt med islamsk rätt. Inom islam används dock begreppet *fiqh* för att beteckna islamsk rättslära, som är människans tolkning av den gudomliga lagen.⁵⁶ I rapporten används för tydlighets skull begreppen *islamsk rätt* eller *islamsk straffrätt* genomgående.

Det finns olika skolor som gör olika tolkningar av islamsk rätt. I Afghanistan dominerar den sunnitiska Hanafi-skolan. För shiamuslimer finns en särskild lag som reglerar civilrättsliga spörsmål. Utöver dessa tolkningar, som återfinns även utanför Afghanistan, är afghansk rättstillämpning kraftigt influerad av sedvanerätt som har sin grund i mycket gamla, klan- och stambaserade, rättstraditioner i Afghanistan, t.ex. pashtunwali.⁵⁷

Generellt och oaktat tolkning finns det inom islamsk straffrätt tre kategorier av brott; *hadd* (pl. *hudud*), *qisas* och *tazir*. Hudud-brott är enligt islamsk rätt de mest allvarliga typerna av brott och straff och beviskrav är tydligt

⁵² Saboory, M.H., Yassari, N, Jura Gentium. Journal of Philosophy of International Law and Global Politics, *Sharia and national law in Afghanistan*, 2010,

<http://www.juragentium.org/topics/islam/en/yassari.htm> (Hämtad 2017-12-18)

⁵³ Afghanistan, *The Constitution of Afghanistan [inofficiell översättning]*, 2004-01-03,

<http://www.refworld.org/pdfid/404d8a594.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ USA: Utrikesdepartementet, *Country Report on Human Rights Practices 2016 - Afghanistan*, 2017-03-03, s. 9,

<https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=39054> (Hämtad 2017-12-18)

⁵⁶ Vikør, K.S., *Sharī'ah*, The Oxford Encyclopedia of Islam and Politics. Oxford Islamic Studies Online, odaterad, <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t342/e0026> (Hämtad 2017-12-18)

⁵⁷ Afghanistan Legal Education Project (ALEP) at Stanford Law School, *An Introduction to the Law of Afghanistan*, 3 uppl., 2011, s. 3f, https://www-cdn.law.stanford.edu/wp-content/uploads/2016/03/ALEP-Law-of-Afghanistan-3d-Ed_English.pdf (Hämtad 2017-12-18)

definierade. Det saknas dock konsensus om vilka brott som är att anse som hudud. Exempel på brott där det råder stor enighet kring att de utgör hudud-brott är stöld och äktenskapsbrott.⁵⁸ Utdelning av straff är obligatoriskt för hudud-brott.⁵⁹

Qisas är en kategori av brott som innefattar brott mot personer. Exempel på brott som är qisas är mord och dråp. Straff finns definierade och innebär någon form av vedergällning men offret eller dennes anhöriga kan välja att avstå från sin rätt till vedergällning och istället kräva ekonomisk ersättning eller förlåta brottet.⁶⁰

Tazir-brott är inte definierade i koranen eller haditherna och några särskilda straff finns inte föreskrivna däri. Generellt är tazir-brott att betrakta som mindre allvarliga jämfört med Hudud och Qisas. Rättsskipning enligt tazir är en fråga för värdsliga rättsutövare. Tazir-brott kan delas in i två typer av brottsliga handlingar; brott som utgör hudud-brott men där de strikta beviskraven inte uppnåtts och brott som allmänt kan anses störa den allmänna ordningen eller allmänhetens intressen. Även om tazir-brott generellt sett ger lägre straff än de övriga brottskategorierna kan straff enligt tazir vara allt från dödsstraff till böter.⁶¹

Tazir-brott regleras i Afghanistan normalt sett genom brottsbalken. Enligt första artikeln i Afghanistans brottsbalk reglerar brottsbalken tazir-brott medan hudud- och qisas-brott ska dömas i enlighet med islamsk straffrätt (Hanafi).⁶²

Formellt sett finns ett sammanhållet domstolsväsende i Afghanistan och formella statliga domstolar tillämpar inom ramen för sin rättsutövning även islamsk rätt.⁶³ Det bör dock noteras att det formella rättsväsendet endast är verksamt i områden som kontrolleras av regimen och att deras förmåga att verka är begränsat även i vissa områden som är regimkontrollerade, särskilt i isolerade områden på landsbygden.

Ett problem inom det afghanska rättsväsendet är att sedvänjor och andra traditionella föreställningar i hög grad styr rättstillämpningen. Trots att dessa sedvänjor vare sig förekommer i islamsk rätt eller afghansk lag, eller till och med står i strid med islamsk och afghansk rätt, är det med

⁵⁸ ALEP, s. 191f

⁵⁹ Ibid.; Ziadeh, F.J., *Criminal Law*, The Oxford Encyclopedia of the Islamic World. Oxford Islamic Studies Online, odaterad, <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t236/e0170> (Hämtad 2017-12-18)

⁶⁰ Peters, R., *Hudūd*, The Oxford Encyclopedia of the Islamic World. Oxford Islamic Studies Online, odaterad, <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t236/e0322> (Hämtad 2017-12-18); Ziadeh, F.J.

⁶¹ Ziadeh, F.J.

⁶² ALEP, s. 191

⁶³ Khan, H. United States Institute of Peace (USIP), *Clarifying the Role of Islamic Law in Afghanistan's Justice System*, 2012-06-12, <https://www.usip.org/publications/2012/06/clarifying-role-islamic-law-afghanistans-justice-system> (Hämtad 2017-12-18)

hänvisning till detta så sker.⁶⁴ I frågor om moral och kvinnors ställning har sedvanerätt i praktiken ofta företräde framför islamsk rätt.⁶⁵

En komplicerande faktor i det afghanska rättsväsendet är utnyttjandet av informella institutioner som verkar parallellt med det formella rättssystemet. Dessa informella institutioner är i många fall sanktionerade av myndigheterna och i andra fall oberoende av det formella rättsväsendet. I det afghanska lokalsamhället finns informella institutioner som dels ägnar sig åt lokalt beslutsfattande och som dels har en nyckelroll i fråga om att lösa tvister. Dessa har formen av lokala rådgörande församlingar vars sammansättning kan variera. Dessa kallas *jirga* på pashto och *shura* på dari. I dessa råd samlas lokala makthavare, åldermän och ibland religiösa ledare. Det förekommer att kvinnor deltar men detta är sällsynt. Dels finns det lokal variation i hur sådana råd sätts samman och dels kan det variera beroende på vilken fråga som ska avhandlas. När tvister ska lösas är målsättningen att hitta en lösning som alla parter kan acceptera. Afghansk lag tillämpas inte utan istället ser man till sedvanerätt och islamsk rätt och förlitar sig på deltagarnas visdom. Till dessa forum vänder sig folk dels självmant, antingen för att det inte finns någon domstol i närområdet eller för att man har större förtroende för dessa än för det formella rättsväsendet, men det förekommer också att personer hänvisas dit av representanter för det formella rättsväsendet.⁶⁶

I områden som kontrolleras av talibanerna upprätthåller talibanerna ett eget rättssystem. Talibandomstolar är även verksamma i områden som formellt kontrolleras av staten men där talibanerna åtnjuter ett starkt stöd bland lokalbefolkningen. Enligt forskaren Ali Wardak vänder sig privatpersoner självmant till talibandomstolar där dessa är verksamma på grund av lågt förtroende för det formella rättsväsendet.⁶⁷

4.2. Utomäktenskapliga relationer - zina

Utöver de starka tabun som finns kring relationer mellan kvinnor och män i Afghanistan och att sex utanför äktenskapet inte är kulturellt accepterat är det också olagligt. *Zina* är ett brott enligt islamsk straffrätt som definieras som otillåtna sexuella relationer, i normalfallet sexuella handlingar mellan två personer som inte är gifta med varandra.⁶⁸

⁶⁴ Hozyainova, A., USIP, *Sharia and Women's Rights in Afghanistan*, 2014-05-28, s. 5, https://www.usip.org/sites/default/files/SR347-Sharia_and_Women%E2%80%99s_Rights_in_Afghanistan.pdf (Hämtad 2017-12-18)

⁶⁵ IWPR, 2016

⁶⁶ ALEP, 2011, s. 3f; Wardak, A., State and Non-State Justice Systems in Afghanistan: The Need for Synergy, *Univeristy of Pennsylvania Journal of International Law*, Vol. 32, nr. 5, 2014, s. 10f, <http://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1111&context=jil> (Hämtad 2017-12-18)

⁶⁷ Wardak, A, s. 10

⁶⁸ Salem, F.E., *Zinā*, The [Oxford] Encyclopedia of Islam and Law. Oxford Islamic Studies Online, odaterad, <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t349/e0013> (Hämtad 2017-12-18)

Vissa typer av zina är att betrakta som hudud-brott inom islamsk straffrätt. T.ex. är det föreskrivet att samlag mellan två ogifta personer ska bestraffas med 100 piskrapp och att zina som begås av gifta personer som är otrogna ska bestraffas med piskrapp och stening. Gemensamt för de typer av zina som är att betrakta som hudud är att det ställs mycket strikta krav för att dom ska kunna avkunnas. T.ex. måste parterna ha samtyckt till samlaget och penetration måste ha förekommit. Därtill ska det med egna ögon ha bevitnats av fyra personer.⁶⁹

Zina som inte faller inom ramen för de strikta kriterier som ställts upp ovan betraktas i Afghanistan som ett tazir-brott och är reglerat i brottsbalken. Enligt brottsbalkens artiklar 426 och 427 bestraffas zina som inte faller under Hudud med ett ”långt” fängelsestraff, vilket enligt artikel 100 samma lag innebär mellan fem och femton års fängelse.⁷⁰ En annan källa som Lifos konsulterat uppger emellertid att straffet vanligen uppgår till tre års fängelse om båda parterna är ogifta.⁷¹ I artikel 427 i brottsbalken listas också en rad omständigheter som anses försvårande och som kan leda till ett högre straff, däribland om ena parten är gift med någon annan.⁷²

Det finns ett förslag på ny brottsbalk som är tänkt att ersätta den nuvarande brottsbalken från 1976. Lagförslaget är inte godkänt av parlamentet och har inte trätt i kraft. Lifos har ännu inte haft möjlighet att ta del av lagförslaget och lagens framtid är osäker.

4.3. Försök till zina och andra moralbrott

Som nämnts tidigare spelar traditionella uppfattningar en avgörande roll i det afghanska rättsväsendet. Ett tydligt exempel på detta är att kvinnor och flickor arresteras och ställs till rätta för att till exempel ha rymt från sin familj.⁷³ Företeelsen kallas för försök till zina och är ett brott som inte finns definierat vare sig i afghansk lagstiftning eller islamsk rätt.⁷⁴ Eftersom det inte finns definierat i lagstiftning eller islamska rättskällor är det enligt Lifos mening inte uppenbart hur det ska definieras. Enligt flera källor bör det underliggande resonemanget förstås som att om en kvinna beter sig på ett olämpligt sätt, så som att t.ex. rymma hemifrån, har hon intentionen att begå zina.⁷⁵ Kvinnor har gripits för försök till zina både för att ha befunnit sig

⁶⁹ Salem, F.E.,.

⁷⁰ Afghanistan, *Penal Code*, 1976-09-22, <http://www.refworld.org/pdfid/4c58395a2.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

⁷¹ Lokal kvinnoorganisation B, korrespondens per e-post, 2017-06-11

⁷² Afghanistan, *Penal Code*

⁷³ Hozyainova, A., s. 5

⁷⁴ Latek, D., s. 65

⁷⁵ UN Human Rights Council (UNHRC), *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Addendum : Mission to Afghanistan*, 2015-05-12, s. 6, <http://www.refworld.org/pdfid/5583f8224.pdf> (Hämtad 2017-12-18); USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 7ff

utanför hemmet i sällskap av män som inte är en släkting och för att ha vistats ensam utanför hemmet.⁷⁶

Arresteringar i Afghanistan på grund av moralbrott är en fråga som under en längre tid väckt internationell uppmärksamhet och det finns också en pågående debatt i landet om frågan. Olika instanser och myndighetsföreträdare i Afghanistan har uttalat sig om moralbrotts laglighet. 2010 och 2011 uttalade landets högsta domstol att ”rymning” ska betraktas som ett brott om en kvinna flyr till en ”främling” till skillnad från en släkting. I uttalandet från 2010 menade man att det är förbjudet att fly även om man exempelvis utsatts för misshandel eftersom handlingen skulle kunna leda till zina eller prostitution.⁷⁷ 2012 instruerade landets justitieminister alla åklagarenheter att inte åtala någon för försök till zina med hänvisning till att det inte finns någon lag som definierar försök till zina som ett brott. Samma år meddelade högsta domstolen justitieministeriet att kvinnor som rymmer och söker hjälp hos släkting, hjälporganisation eller myndigheter för att undkomma våld i hemmet inte skulle åtalas.⁷⁸ President Ghani lovade 2016 att myndigheterna skulle upphöra att gripa kvinnor för försök till zina. Myndigheterna har dock fortsatt att gripa och lagföra personer för försök till zina.⁷⁹

Flera källor pekar på att företeelsen inom rättssystemet legitimeras med hänvisning till artiklarna 130 och 131 i Afghanistans konstitution, som hänvisar till islamsk rätts tillämpbarhet, och att det inom islamsk rätt kan anses vara ett tazir-brott.⁸⁰

4.4. Straffpåföljder

Som nämnt tidigare kan zina dels vara ett hudud-brott och dels ett tazir-brott så som det definieras i brottsbalken. Andra vagt definierade moralbrott så som försök till zina får enligt Lifos mening anses vara att betrakta som tazir-brott. Zina så som definierat enligt koranen bestraffas med piskrapp eller stening beroende på omständigheterna.

Flera källor uppger att de som döms vara skyldiga till zina vanligen döms till fängelse i enlighet med brottsbalken.⁸¹ Enligt Afghanistans brottsbalk är straffet för zina, om det döms inom ramen för tazir-brott, ”ett långt fängelsestraff, definierat enligt artikel 100 samma lag som mellan 5 och 15

⁷⁶ UNHCR, 2015, s. 6; USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 7ff

⁷⁷ HRW, 2012, s. 34f

⁷⁸ UNHRC, 2015, s. 11

⁷⁹ Human Rights Watch (HRW), *Afghanistan: End 'Moral Crimes' Charges, Virginity Tests*, 2016-05-25, <https://www.hrw.org/news/2016/05/25/afghanistan-end-moral-crimes-charges-virginity-tests> (Hämtad 2017-12-18)

⁸⁰ Afghansk jurist, korrespondens per e-post, 2017-06-15; UN Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), *A Way to Go: An Update on Implementation of the Law on Elimination of Violence against Women in Afghanistan*, december 2013, s. 22f, <http://www.refworld.org/pdfid/52a6fdff4.pdf> (Hämtad 2017-12-18); USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 9

⁸¹ Afghansk jurist, korrespondens per e-post, 2017-06-15; Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03; UNHRC, 2015, s. 11f

års fängelse.⁸² Enligt en juridiskt kunnig källa i Kabul som Lifos konsulterat är detta också praxis.⁸³ En annan källa som Lifos konsulterat menar emellertid att normalstraffet är 3 års fängelse för båda parter men att underåriga tjänare kortare straff på särskilda institutioner.⁸⁴ Ytterligare en källa anger att straffet för försök till zina vanligen uppgår till mellan ett och fem års fängelse medan straffet för zina vanligen är mellan fem och femton års fängelse.⁸⁵

Enligt en källa är det vanligt förekommande att kvinnor döms till att fängslas i privata hem tillhörande exempelvis byäldstar eller kvinnliga poliser. Enligt källan förekommer det att informella jirgor eller shuror utdömer sådana straff men att det till och med förekommit att formella domstolar gjort det i avlägsna områden i brist på riktiga fängelser.⁸⁶ Lifos har emellertid inte kunnat bekräfta denna uppgift genom andra källor.

Det är utifrån den information som Lifos hittat oklart i vilken omfattning afghanska rättsinstanser utdömer kroppsstraff för moralbrott, vilket vore i enlighet med islamsk straffrätt givet att brottet betraktas som ett hududbrott. Det finns emellertid uppgifter om att det förekommer. Human Rights Watch (HRW) och nyhetsmedier har rapporterat om ett fall i provinsen Ghor där ett ogift par dömdes för zina i en formell domstol som också verkställde straffet om 100 piskrapp vardera. HRW menar vidare att det inte var en isolerad händelse utan att kroppsstraff utdelas så pass ofta att flera distriktsdomare har piskor hängandes på kontoret.⁸⁷

4.5. Moralbrott i praktiken

Ogifta par eller män och kvinnor i sällskap av varandra, där mannen inte är mahram, kan komma att gripas för moralbrott.⁸⁸ Det kan röra sig om kärlekspar vars förhållande inte accepteras av deras föräldrar och där paret väljer att fly eller om kvinnor/flickor som flyr ett kommande tvångsäktenskap eller våld i hemmet och tar hjälp av en man på grund av det stigma och de risker det är förenat med att resa ensam som kvinna i Afghanistan.⁸⁹ En fråga som enligt Lifos mening aktualiseras i relation till detta är hur dessa personer väcker myndigheternas, eller i förekommande fall icke-statliga aktörers, intresse. Flera källor rapporterar om att det vanligtvis är familjemedlemmar som kvinnan flytt från som anmäler det till

⁸² Afghanistan, *Penal Code*

⁸³ Afghansk jurist, korrespondens per e-post, 2017-06-15

⁸⁴ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

⁸⁵ Wimpelmann, T., s. 112f

⁸⁶ Himatyar, M., *Most Afghan women serve sentences in elders' homes, not prisons*, Reuters, 2016-10-11, <https://www.reuters.com/> (Hämtad 2017-12-18)

⁸⁷ Barr, H., Human Rights Watch (HRW), *Dispatches: A Court-Sanctioned Lashing in Afghanistan*, 2015-09-02, <https://www.hrw.org/news/2015/09/02/dispatches-court-sanctioned-lashing-afghanistan> (Hämtad 2017-12-18); Reuters, *Afghan man and woman given 100 lashes in public for adultery*, 2015-09-01, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-adultery/afghan-man-and-woman-given-100-lashes-in-public-for-adultery-idUSKCN0R13UE20150901> (Hämtad 2017-12-18)

⁸⁸ HRW, 2012; Lokal kvinnoorganisation B, Samtal i Kabul, 2017-05-03

⁸⁹ HRW, 2012, s. 4, 30, 39; Wimpelmann, s. 137

myndigheterna för att på så sätt spåra kvinnan och kontrollera henne. Detta är förekommande även när familjemedlemmarna utsatt kvinnan för något brottsligt som föranlett hennes flykt såsom tvångsäktenskap eller misshandel. Det möjliggörs av utbredd straffrihet för förövare av brott riktade mot kvinnor i den egna familjen.⁹⁰

Kvinnor som själv söker hjälp av myndigheterna efter att ha blivit utsatt för brott så som exempelvis våld i hemmet, tvångsgifte eller sexuella övergrepp kan löpa risk att själva anklagas för att ha begått zina eller haft intentionen att göra det. Risken för detta är särskilt hög om kvinnan utsatts för våldtäkt eller andra sexuella övergrepp av en man som inte är hennes make. I en rapport från HRW dras slutsatsen att sannolikheten att en kvinna som våldtagits i Afghanistan döms för moralbrott är högre än att hon får upprättelse. Av bland annat denna anledning anmäls endas en liten andel av de våldtäkter och sexuella övergrepp som begås i Afghanistan.⁹¹ En annan källa beskriver hur förövarna som anklagas för exempelvis våldtäkt i sin tur hävdar att kvinnan samtyckt till samlaget och att hon på så sätt anklagas för zina.⁹²

Utifrån den information som Lifos tagit del av och de källor som Lifos konsulterat kan konstateras att det sannolikt finns stor variation i hur afghanska myndigheter hanterar fall där kvinnor självmant vänder sig till myndigheterna eller hjälporganisationer för att söka hjälp. Som redogjorts för ovan kan konsekvensen bli att kvinnan själv grips, anklagad för moralbrott, men det förekommer också exempelvis att flickan eller kvinnan skickas tillbaka till sin familj⁹³ eller att myndigheter eller hjälporganisationer försöker hjälpa personen i fråga.

Lifos har endast i begränsad utsträckning förmått hitta information kring i vilken utsträckning personer grips för moralbrott utan att det föranletts av anmälningar eller tips från anhöriga. Enligt en källa kan kvinnor som rör sig ensamma ”utan legitim anledning” väcka polisens intresse.⁹⁴

De flesta rapporter och systematiska studier om moralbrott i Afghanistan som Lifos tagit del av fokuserar på kvinnor och flickor. Flera källor är också eniga på punkten att det framförallt är kvinnor och flickor som riskerar att anklagas för moralbrott.⁹⁵ Män eller pojkar kan generellt röra sig fritt i offentligheten och föranleder på så sätt inte uppmärksamhet från polisen på det sätt som ensamma kvinnor gör. En källa refererar till en intervju med chefen för en anstalt för underåriga i Herat som uppgav att några pojkar inte fanns omhändertagna där eftersom pojkar inte kan ”rymma”, enligt honom är det en stor skam för familjen om en flicka skulle försvinna från hemmet men att en ensam pojke som lämnar hemmet några dagar inte väcker någon

⁹⁰ HRW, 2012, 34ff; Latek, D., s. 66; USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 9

⁹¹ HRW, 2012, 38ff; UNHRC, 2015, s. 17

⁹² USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 34

⁹³ Lokal kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01; Wimpelmann, T., s. 137

⁹⁴ Wimpelmann, T., s. 110

⁹⁵ HRW, 2012, s. 3; USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 10

uppmärksamhet.⁹⁶ Enligt en källa kan både män och kvinnor gripas och dömas för zina. Kvinnor riskerar emellertid att anklagas för zina om de flyr tvångsäktenskap eller våld i hemmet, vilket inte händer män.⁹⁷ Enligt HRW anklagas män för försök till zina enbart när de hjälpt en kvinna att lämna sin familj.⁹⁸

I samband med gripanden för moralbrott är det vanligt förekommande att kvinnan eller flickan tvingas genomgå ett så kallat oskuldstest.⁹⁹ Testen syftar till att avgöra huruvida kvinnan eller flickan har haft vaginalt samlag eller ej och har dömts ut som ovetenskapliga av flera instanser. Trots detta genomförs dessa fortfarande rutinmässigt på uppdrag av domstolar, åklagare och polis. Utfallet av testerna spelar sedan stor roll i rättsprocessen.¹⁰⁰ Olika källor har olika uppgifter kring huruvida förfarandet är i enlighet med afghansk lagstiftning eller inte. En källa uppger att det är lagligt.¹⁰¹ I en nyhetsartikel i New York Times citeras ett uttalande från president Ghani vari han ger uttryck för att det har förbjudits samtidigt som han medger att det fortfarande förekommer.¹⁰² I en rapport från ett FN-organ konstateras att testerna genomförs utan lagstöd.¹⁰³

Flera källor uppger att det afghanska rättsväsendets hantering av moralbrott brister ur rättssäkerhetssynpunkt. FN:s särskilda rapportör om våld mot kvinnor har kritiserat Afghanistan för att korruption i rättsväsendet utgör ett hinder för att kvinnor ska få rättvisa i rättssystemet.¹⁰⁴ Vidare rapporteras det att kvinnor och flickor som ställs inför rätta för moralbrott ofta döms trots minimal bevisföring och utifrån knapphändiga utredningar. Kvinnors egna vittnesmål togs sällan hänsyn till och kvinnor som utsatts för brott blev frekvent behandlade som brottslingar.¹⁰⁵

I den tidigare refererade rapporten från HRW beskrivs hur rättssystemet i praktiken diskriminerar kvinnor genom att exempelvis tvinga dem att skriva under erkännande fast de inte är läskunniga och inte har juridiskt ombud och genom att okritiskt godta anklagarnas vittnesmål.¹⁰⁶

⁹⁶ Wimpelmann, T., s. 110

⁹⁷ HRW, 2012, 36f

⁹⁸ Ibid., s. 34f

⁹⁹ Afghansk jurist, korrespondens per e-post, 2017-06-15; Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03 ; Mashal, M., Nader, Z, The New York Times, *Despite ban, invasive virginity tests prevalent in Afghanistan*, 2017-01-06 January 2017, <https://www.nytimes.com/2017/01/06/world/asia/despote-ban-invasive-virginity-tests-remain-prevalent-in-afghanistan.html> (Hämtad 2017-12-18)

¹⁰⁰ Mashal, M., Nader, Z, The New York Times; UN Committee Against Torture (UNCAT), *Concluding observations on the second periodic report of Afghanistan*, 2017-06-12, s. 9, <http://www.refworld.org/pdfid/596f4f754.pdf> (Hämtad 2017-12-18); USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 34

¹⁰¹ USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 34

¹⁰² Mashal, M., Nader, Z, The New York Times

¹⁰³ UNCAT, 2017, s. 9;

¹⁰⁴ UNHRC, 2015, s. 18

¹⁰⁵ Ibid., s. 7f

¹⁰⁶ HRW, 2012, s. 38

Flera källor uppger att det faktum att en kvinna flytt från sin familj kan räcka för att bli dömd för moralbrott.¹⁰⁷ En källa menar att ett oskuldstest som visar att kvinnan inte är oskuld kan räcka för att hon ska dömas för zina (som tazir-brott). Det förekommer dock att kvinnor och flickor döms för moralbrott även om oskuldstesten talar för att de är oskulder.¹⁰⁸

Enligt en företrädare för en frivilligorganisation i Afghanistan som bland annat hjälper enskilda kvinnor och flickor döms ogifta par till fängelse om utomäktenskapligt sex anses vara bevisat. Om det inte kan bevisas händer det att flickan hänvisas till dem för medling. Även ensamstående flickor som lämnat sina hem på grund av exempelvis tvångs gifte hänvisas dit.¹⁰⁹

Utifrån vad Lifos erfar finns ingen tillförlitlig statistik tillgänglig angående hur stor andel av de som anklagas för moralbrott som döms till fängelse eller annat straff respektive hur många som hänvisas till medling eller härbärgen eller på annat sätt undkommer straff.

En uppskattning från 2016 gör gällande att ca 51 % av landets fängslade kvinnor är dömda för någon typ av moralbrott. Av de 744 kvinnliga fångar som satt i fängelse 2015 var 58 % dömda för någon form av moralbrott. Det finns också indikationer på att det blir allt vanligare att kvinnor fängslas för moralbrott. I en rapport från 2017 uppges antalet kvinnor som fängslats för moralbrott ha ökat med 50 % sedan 2011.¹¹⁰ Ytterligare en källa hänvisar till afghanska myndighetsföreträdare som menar att antalet kvinnor och flickor som fängslas för moralbrott är på uppgång.¹¹¹

4.6. Parallella rättsstrukturer

Afghanska myndigheter kontrollerar i nuläget inte alla delar av landet och nivån av faktisk kontroll varierar.

I avlägsna delar av landet där regeringen inte har full kontroll förekommer det att väpnade grupper och lokala krigsherrar etablerar egna rättskipande organ där de dömer efter eget godtycke. Bland annat lyfts Nangarhar, Logar, Ghazni, Helmand, Zabul och Farah fram som exempel på provinser där detta förekommer.¹¹²

En källa beskriver hur par gifter sig trots sina familjers motstånd och att byäldstar då medlar och bestämmer straff för både pojken och flickan.¹¹³

¹⁰⁷ Nederländerna: Utrikesdepartementet, 2016, s. 83; UNAMA, 2013, s. 23

¹⁰⁸ Wimpelmann, T. s. 112ff

¹⁰⁹ Lokalt kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹¹⁰ UNHRC, 2015, s. 7

¹¹¹ IWPR, 2016

¹¹² Moosakhail, Z., Khaama Press, *Mother of two killed on adultery charges in Jawzjan*, 2016-03-27, <https://www.khaama.com/mother-of-two-killed-on-adultery-charges-in-jawzjan-4768> (Hämtad 2017-12-18)

¹¹³ Lokalt kvinnoaktivist, samtal i Kabul, 2017-05-04

I områden som kontrolleras av talibanerna har det upprättats så kallade talibandomstolar. Talibandomstolarna tillämpar en strikt tolkning av islamsk straffrätt och dömer folk till döden eller piskning för zina.¹¹⁴ FN-organet UNAMA rapporterade 2013 att utomrättslig bestraffning i form av offentlig avrättning av flickor för moralbrott var utbrett i Afghanistan.¹¹⁵

UNAMA för i viss mån dokumentation över bestraffning i parallella rättsstrukturer. I sin årsrapport för 2015 dokumenterade de åtta straff utdömda av icke-statliga aktörer för moralbrott, varav dödsstraff för sex kvinnor och flickor och fysisk bestraffning av två. Jämfört med 2014 bedömde de att det var en oroväckande ökande trend. 2014 hade de endast dokumenterat ett fall där ett par dömdes till döden för moralbrott. I motsvarande rapport för 2016 dokumenterades tio sådana fall där personer på lösa grunder dödades eller fysiskt bestraffades för vagt definierade moralbrott.¹¹⁶ Även FN:s kommitté mot tortyr uttrycker i en rapport oro för att jirgor och liknande instanser utdömer straff för moralbrott, däribland dödsstraff och kroppsstraff.¹¹⁷

En källa som Lifos konsulterat i Kabul berättar att ogifta par där ingen av parterna är gift med någon annan bestraffas med piskrapp om de grips av oppositionsgrupper medan de stenas om det är tal om otrohet.¹¹⁸

5. Hedersvåld

Hedersproblematik uppkommer oftast efter att en kvinna eller flicka vägrat eller flytt från tvångsäktenskap eller anklagats för att ha haft en opassande relation med en man. Även annat normbrytande beteende kan trigga hedersvåld.¹¹⁹ Kvinnor som drabbats av sexuella övergrepp så som våldtäkt kan också uppfattas ha vanärat sina familjer och kan till följd av det bli offer även för hedersvåld.¹²⁰

AIHRC har gjort en utredning som bland annat syftar till att belysa landets problem med hedersmord. Mellan mars 2011 och maj 2013 rapporterades 243 hedersmord till afghanska myndigheter. Detta utgör en ökning jämfört

¹¹⁴ Bezhan, F., Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Virginity or death for Afghan brides*, 2015-12-06, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-virgin-brides-punishment/27409971.html> (Hämtad 2017-12-18)

¹¹⁵ UNAMA, 2013, s. 20

¹¹⁶ UN Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), *Afghanistan: Annual Report 2015, Protection of Civilians in Armed Conflict*, februari 2016, s. 14f, <http://www.refworld.org/pdfid/56c17b714.pdf> (Hämtad 2017-12-18); UN Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), *Afghanistan Protection of Civilians in Armed Conflict Annual Report 2016*, februari 2017 s. 76f, <http://www.refworld.org/pdfid/58bd20104.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

¹¹⁷ UNCAT, 2017, s. 9f

¹¹⁸ Lokalt kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹¹⁹ UN Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), *Harmful Traditional Practices and Implementation of the Law on Elimination of Violence against Women in Afghanistan*, 2010-12-09, s. 33, <http://www.refworld.org/pdfid/4d00c4e82.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

¹²⁰ UNCAT, 2015, s. 6

med tidigare år men enligt kommissionen säger själva siffran väldigt lite om utbredningen eftersom det på grund av frågans känslighet i Afghanistan finns ett stort mörkertal. Kommissionen räknar med att merparten av alla hedersmord inte kommer myndigheterna till känna.¹²¹

Enligt en källa i Kabul är det oklart om förekomsten av hedersvåld är ökande eller om det bara är rapporteringen som har ökat. Samma källa kan dock se en tydlig koppling mellan säkerhetsläget och hedersrelaterat våld och menar att bristande säkerhet i ett område omöjliggör att frivilligorganisationer kan arbeta med att stävja hedersvåld där.¹²² Källan menar också att förekomsten av hedersvåld är högre utanför storstäderna.¹²³ En annan källa uppskattar att dödlig utgång är mest sannolikt för ett par som rymt från familjerna om de är pashtuner, avsevärt mindre sannolikt om de är hazarer och att risken om de är tadjiker bedöms ligga däremellan.¹²⁴ Hedersmord förekommer dock i stort sett i alla provinser och bland alla folkgrupper.¹²⁵

Hedersmord betraktas i Afghanistan som en familjeangelägenhet och man vill från familjens sida inte att det blir känt.¹²⁶ Det föredragna alternativet kan vara att undvika hedersmord om det är möjligt att dölja att någon kränkning av familjens heder ägt rum, eftersom det centrala med hedern är hur det uppfattas av omgivningen.¹²⁷ Det finns dock uppgifter om att det kan förekomma sociala påtryckningar mot familjer att begå hedersvåld. Exempel på detta är flickor som till exempel blivit utsatta för våldtäkt där familjen inte velat straffa flickan för detta men gjort så efter påtryckningar från omgivningen som menat att familjens heder kränkts.¹²⁸

En källa menar att det i fall av par som rymt vanligen inte är familjen som tar beslut om att ett hedersmord måste begås. Detta beslut tas istället ofta av lokala mullor och ledare och familjerna måste då acceptera det.¹²⁹

Enligt en källa förekommer det att både mannen och kvinnans familj motsätter sig ett äktenskap men enligt källan är det vanligast att det är kvinnans familj som eftersöker paret i syfte att återupprätta hedern. Källan har inte hört talas om fall där mannens familj ger sig på paret. Om mannens familj motsätter sig relationen menar källan att mannen antagligen inte kommer att dödas men att han kan bli utstött från familjen, detta är dock ovanligt. Däremot känner källan till flera fall där kvinnans familj dödat henne och andra fall där paret blivit utstött och övergivna av familjen. Det kan också förekomma att kvinnans familj endast ger sig på mannen medan

¹²¹ AIHRC, 2015, s. 19

¹²² Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Lokal kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01

¹²⁵ AIHRC, 2015, s. 28

¹²⁶ Ibid., s. 27

¹²⁷ Rzehak, L., s. 10

¹²⁸ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹²⁹ Lokal kvinnoaktivist, samtal i Kabul, 2017-05-04

kvinnan gifts bort med en man som hon tidigare varit trolovad med. Konflikter av detta slag tenderar att svalna över tid om paret har gift sig och familjerna väljer då ofta att försöka få till stånd medling mellan familjerna.¹³⁰

Även en annan källa uppger att det vanligtvis är flickans familj som är förövare av hedersvåld men att det förekommer att både flickan och pojken blir föremål för våldet.¹³¹

Det typiska offret för hedersvåld är en kvinna eller flicka som flytt från ett tvångsäktenskap, försökt välja en egen partner eller haft utomäktenskapligt sex.¹³² Information om huruvida män och pojkar drabbas av hedersvåld i Afghanistan, och i så fall i vilken utsträckning, är knapphändig. AIHRC uppger att det oftast är kvinnor och flickor som faller offer och att män inte drabbas av hedersmord i någon högre utsträckning på grund av deras upphöjda position i samhället, deras slutsatser grundar sig emellertid på ett litet urval av de fall som kommit myndigheterna till känna (43 stycken).¹³³ Källor som Lifos konsulterat uppger att både mannen och kvinnan i ett par riskerar att dödas om de rymt tillsammans.¹³⁴

Oavsett om det rör sig om offer i form av par eller om det är enskilda kvinnor eller flickor som drabbas är det vanligtvis manliga familjemedlemmar till kvinnan som är förövare i fall av hedersvåld.¹³⁵ Av de fall som undersökts av AIHRC var det maken till offret som var förövare i 21 % av fallen och andra familjemedlemmar till offret i samtliga övriga fall där förövaren var känd.¹³⁶

Det förekommer uppgifter om att brott med hedersmotiv begås eller åtminstone är sanktionerat av hela lokalsamhällen. Enligt en källa uppfattar vissa stammar i södra Afghanistan en kränkning av familjens heder som en kränkning av hela stammens heder och hela lokalsamhället engageras då i att återupprätta hedern vilket i värsta fall resulterar i hedersmord.¹³⁷ En annan källa ger ett exempel på ett fall där en flicka i Bamiyan misstänks ha mördats av sin nyblivna make efter att ha anklagats för att inte vara oskuld. I detta fall ska bybor ha hotat polisen och aktivt förhindrat en utredning av dödsfallet.¹³⁸

¹³⁰ Afghansk jurist, samtal i Kabul, 2017-05-04

¹³¹ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹³² UNAMA, 2010, s. 33

¹³³ AIHRC, 2015, 4f

¹³⁴ Lokal kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01; Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03; Lokal kvinnoaktivist, samtal i Kabul, 2017-05-04

¹³⁵ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹³⁶ AIHRC, 2015, s. 5

¹³⁷ Khinjani, S, University of Montana, *Afghan Women: A guide to understanding an afghan woman's role in her society*, 2012, s. 6f,

https://www.umt.edu/mansfield/dclcp/documents/womeninafghanistan_full.pdf (Hämtad 2017-12-18)

¹³⁸ UNAMA, 2010, s. 35

5.1. Lagstiftning rörande hedersmord

Mord är i sig förbjudet enligt såväl islamsk rätt som afghansk lagstiftning. Enligt artikel 398 i Afghanistans brottsbalk görs emellertid ett undantag för personer som ”försvarar sin heder”. I de fall lagen är tillämplig ska man i sådana fall inte dömas för mord utan för tazir-brott med ett maxstraff på två år. Lagen är dock mycket specifik vad gäller omständigheterna då detta undantag är tillämpligt:

”En person som försvarar sin heder och ser sin maka eller en annan närstående under pågående äktenskapsbrott eller till sängs med någon och omedelbart dödar eller skadar den ena eller båda ska inte straffas för mord [...]”¹³⁹

Det finns uppgifter om att artikeln trots sin snäva avgränsning i praktiken tolkas brett och godtyckligt och leder till straffrihet för förövare trots att villkoren inte är uppfyllda.¹⁴⁰ Därtill är det afghanska rättsväsendet mycket svagt och genomsyrat av traditionella föreställningar och normer. I praktiken är straffriheten för brott med hedersmotiv mycket utbredd.¹⁴¹

6. Stöd till våldsutsatta och medling

Det finns statliga instanser som har i uppdrag att på olika sätt hjälpa kvinnor och flickor som är våldsutsatta eller har utsatts för exempelvis tvångsäktenskap. De statliga instansernas uppdrag styrs i stor utsträckning av lagen *Law on Elimination of Violence against Women (EVAW)*. Det finns också icke-statliga organisationer verksamma i landet som arbetar både policyinriktat och praktiskt för att förbättra situationen för landets kvinnor. Både statliga instanser och icke-statliga organisationer använder sig i hög utsträckning av medling för att lösa uppkomna problem. Medling sker också informellt i jirgor och shuror utan inblandning av statliga instanser eller icke-statliga organisationer.

6.1. EVAW-lagen

EVAW-lagen instiftades 2009 genom presidentdekret.¹⁴² Lagens syfte är bland annat att motverka traditioner och seder som ger upphov till våld mot kvinnor och som står i motsats till islam. Lagen specificerar och förbjuder 22 handlingar som utgör våld mot kvinnor, däribland tvångsäktenskap, baad, våldtäkt och barnäktenskap.¹⁴³ UNAMA beskriver lagen som landets

¹³⁹ Afghanistan, *Penal Code*, 1976-09-22, <http://www.refworld.org/pdfid/4c58395a2.pdf> (Hämtad 2017-12-18), Lifos översättning.

¹⁴⁰ AIHRC, 2015, s. 71

¹⁴¹ AIHRC, 2015, s. 69f

¹⁴² UN Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), *Justice through the Eyes of Afghan Women: Cases of Violence against Women Addressed through Mediation and Court Adjudication*, april 2015, s. 12, <http://www.refworld.org/pdfid/55814b3c4.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

¹⁴³ UNAMA, 2010, s. 3

viktigaste lagstiftning för att skydda kvinnor mot våld.¹⁴⁴ Lagen har emellertid kritiserats för sitt innehåll och kritik har riktats mot att den inte implementerats fullt ut. I en debatt i parlamentet 2013 kritiserades exempelvis de delar som rör förbud mot tvångs- och barnäktenskap för att vara stå i strid med islam av några parlamentsledamöter.¹⁴⁵ Andra aktörer har kritiserat lagen för att inte vara tillräckligt långtgående. Till exempel har lagen kritiserats för att inte kriminalisera hedersbrott och för att inte definiera våldtäkt, vilket gör distinktionen mellan frivilligt utomäktenskapligt sex och våldtäkt oklar enligt kritiker. Kritik har också riktats mot att offret själv måste göra en anmälan innan staten kan agera och att offret då i många fall riskerar utsättas för påtryckningar att inte lämna in en anmälan eller dra tillbaka en anmälan.¹⁴⁶

Enligt EVAW-lagen har offer för brott specificerade i lagen rätt att vända sig till departementet för kvinnofrågor, Huqooq-enhet¹⁴⁷, AIHRC, polis eller åklagare för att anmäla eller få annan hjälp. Dessa institutioner ska kunna initiera medling, remittera ärendet till relevant instans så som exempelvis härbärge och polis och åklagare kan initiera en rättsprocess.¹⁴⁸

Departementet för kvinnofrågor har kontor i samtliga provinser och har så kallade gender-enheter på alla andra ministerier.¹⁴⁹ Inom åklagarämbetet finns särskilda EVAW-enheter i 33 av landets 34 provinser.¹⁵⁰

Det finns flera hinder för den enskilde som är i behov av hjälp. Att ta något som i Afghanistan ses som familjeangelägenheter till myndigheter eller andra externa parter kan vara förenat med konsekvenser, dels våld eller i värsta fall risk att bli dödad men också social utstötning och förlorade försörjningsmöjligheter. Därför försöker man vanligen lösa problem som uppstår inom familjen eller mellan familjer i första hand, i andra hand med hjälp av lokala medlare och som en sista utväg statliga institutioner eller andra externa parter.¹⁵¹

Ett annat hinder är att kunskapen bland kvinnor om lagstiftning och den hjälp som finns att få är låg. Enligt en undersökning från 2017 kände 23,2 % av afghanerna till en organisation, institution eller myndighet dit kvinnor kan vända sig för att få problem lösta. Av de som kände till en sådan

¹⁴⁴ UNAMA, 2015, s. 2

¹⁴⁵ UNAMA, 2013, s. 5

¹⁴⁶ UNAMA, 2010, s. 3f

¹⁴⁷ En civilrättslig instans som finns i samtliga provinser som arbetar med att lösa tvister gällande exempelvis ägande, fastigheter och familjerätt

¹⁴⁸ UNAMA, 2015, s. 14

¹⁴⁹ USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 40

¹⁵⁰ Ibid, s. 33.

¹⁵¹ Gaston, E., Luccaro, T., United States Institute for Peace (USIP), *Women's access to justice in Afghanistan*, 2014-07-14, s. 23ff,

https://www.usip.org/sites/default/files/PW98_Women%27s-Access-to-Justice-in-Afghanistan.pdf (Hämtad 2017-12-18)

institution nämnde över hälften departementet för kvinnofrågor, övriga instanser var däremot relativt okända.¹⁵²

Amerikanska utrikesdepartementet konstaterar i sin rapport om situationen för mänskliga rättigheter i Afghanistan för 2016 att implementeringen och kännedomen om ERAW-lagen fortsatt är bristfällig respektive begränsad. Som exempel anges att lagen är okänd för en del domare och åklagare, att en del åklagare är motvilliga till att använda lagen och att åklagare och domare på grund av hot, mutor eller nätverk underlåter att följa den.¹⁵³ 2013 fann UNAMA att ERAW-lagen var implementerad i varierande utsträckning i de olika provinserna och att i de provinser där den var implementerad var det huvudsakligen i städer. Endast ett fåtal av alla ärenden som registrerats i enlighet med ERAW-lagen härrörde från landsbygdsområden.¹⁵⁴

Ytterligare en barriär är risken att som offer anklagas för brott så som zina eller försök till zina.¹⁵⁵

6.2. Medling

Som nämnt ovan är kännedomen om instanser i det formella rättssystemet lågt och det finns även andra anledningar till att mer traditionella lösningar så som medling föredras av enskilda som står inför olika typer av problem. Utöver att individer eller familjer vänder sig till exempelvis jirgor och shuror självmant för medling kan detta initieras av statliga instanser.

I en uppföljning gjord av UNAMA över ärenden som hanterats enligt ERAW-lagen hade 41 % av ärendena om våld mot kvinnor lösts genom någon form av medling. Endast 11,5 % hade lösts genom en formell rättsprocess. Av de ärenden där medling hade förekommit medlade olika ERAW-institutioner i 47 % av fallen, icke-statliga organisationer i 17 % av fallen och informella instanser i 22 % av fallen. I 15 % av fallen medlade myndigheter och lokala informella aktörer (t.ex. mullor) tillsammans. Det vanligaste utfallet av medling var att kvinnan återintegrerades i sin familj (ca 50 % av fallen).¹⁵⁶

I en tidigare uppföljning fann UNAMA att medling i praktiken tar formen av förhandlingar mellan familjer och att en kvinna som inte har en stöttande familj sällan kan nå en för henne gynnsam utgång.¹⁵⁷

I det informella medlingssystemet förlitar sig deltagarna på sina tolkningar av islamsk rätt och sedvanerätt vilket tenderar att diskriminera kvinnor.

¹⁵² The Asia Foundation, *Afghanistan in 2017: A Survey of the Afghan People*, 2017, s. 139, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfghanSurvey_report.pdf (Hämtad 2017-12-18)

¹⁵³ USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 9, 34ff

¹⁵⁴ UNAMA, 2013, s. 20

¹⁵⁵ UNAMA, 2015, s. 29

¹⁵⁶ UNAMA, 2015, s. 3, 7f, 20

¹⁵⁷ UNAMA, 2013, s. 21f

Medlingen är därtill fokuserad på försoning i lokalsamhället och inom familjen snarare än att individen ska få upprättelse. I vissa byar saknar kvinnor helt tillträde till det informella medlingssystemet.¹⁵⁸

6.3. Icke-statliga organisationer

Det finns icke-statliga organisationer som arbetar med bland annat våldsutsatta kvinnor och kvinnor/par som rymt från sina familjer. Deras verksamhet består bland annat i att driva härbärgen och skyddade boenden för kvinnor men de kan också tillhandahålla rådgivning och juridisk hjälp och bistå med medling. Lifos har i samband med en utredningsresa till Afghanistan träffat företrädare för några icke-statliga organisationer.

En företrädare för en lokal organisation berättar att de driver familjerådgivningscenter där de erbjuder juridisk hjälp och rådgivning. De tar emot enskilda som söker upp dem men också personer som remitterats dit av exempelvis polisen, departementet för kvinnofrågor och AIHRC. De har många ärenden där kvinnor och flickor har rymt på grund av t.ex. tvångsäktenskap eller på grund av att de vill gifta sig med någon som inte godtas av familjen. Om ett par som rymts grips av polis och zina inte kan bevisas händer det att flickan skickas till dem medan pojken arresteras. Organisationen arrangerar då medling i domstol mellan familjerna för att försöka få till stånd ett giftermål. Det händer också att polisen eller departementet för kvinnofrågor skickar dit ensamma flickor som sökt hjälp på grund av exempelvis tvångsäktenskap och de kan då tas om hand i organisationens härbärgen. Om våld eller våldtäkt har ägt rum bistår de dessutom juridiskt.¹⁵⁹

Samma företrädare menar att de inte kan hjälpa någon utan att involvera familjen. Om de bedömer att familjen utgör en risk för kvinnan för de en dialog med den myndighet som remitterat ärendet. I andra fall kontaktar de familjerna för att initiera medling, i samband med detta får familjerna skriva under papper där de förbinder sig att inte skada paret. Företrädaren säger också att de trots att de är en icke-statlig organisation samverkar med myndigheterna och att de som får hjälp där vet att om de gör något som är ”fel” kommer de att hamna i fängelse. Det förekommer vidare att flickor som rymt och kommit till organisationen återvänder till familjen och att de själva kommer överens med pojkens familj om äktenskap.¹⁶⁰

En företrädare för en annan organisation berättar att de ibland uppsöks av par som är på rymmen från sina familjer. I dessa fall separeras vanligen paret och pojken får återvända hem medan flickan skickas till ett härbärke.¹⁶¹

¹⁵⁸ USA: Utrikesdepartementet, s. 39

¹⁵⁹ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Lokal kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01

6.4. Härbärgen och skyddade boenden

Amerikanska utrikesdepartementet uppger att det finns 28 kvinnofridscenter eller härbärgen i Afghanistan och att dessa är koncentrerade till landets västra, norra och centrala delar och främst i storstadsområden.¹⁶² Institute for War and Peace Reporting uppger emellertid att det 2015 endast fanns omkring ett dussin härbärgen.¹⁶³

Organisationen *Women for Afghan Women* driver enligt sin hemsida härbärgen i elva provinser: Kabul, Kapisa, Nangarhar, Kunar, Badakshan, Takhar, Kunduz, Samangan, Balkh, Sar-e Pul och Jawzjan.¹⁶⁴

Staten driver inga egna härbärgen.¹⁶⁵ Departementet för kvinnofrågor har däremot ett tillsynsansvar för verksamheten¹⁶⁶ och myndigheterna har möjlighet att placera kvinnor på härbärgena.¹⁶⁷

En företrädare för en organisation som driver härbärgen berättar att på deras härbärgen är den största gruppen kvinnor som rymt på grund av tvångsäktenskap. Dessa ärenden löses i normalfallet genom medling. Det finns också kvinnor på härbärgena vars fall de inte kunnat bistå med att lösa och där kvinnornas familjer inte vill ta tillbaka dem för att de skadat familjens heder.¹⁶⁸

Enligt en organisation som är verksam i Afghanistan är antalet kvinnor som vill ha plats på härbärgen ökande och antalet kvinnor som hänvisas dit har ökat sedan 2007.¹⁶⁹ Antalet platser på landets härbärgen är periodvis otillräckligt och det förekommer att kvinnor placeras i häkten i brist på tillgängliga härbärgen.¹⁷⁰

Härbärgena är inte ett okontroversiellt inslag i det afghanska samhället. Enligt amerikanska utrikesdepartementet uppfattas härbärgena som ”prostitutionscenter” i delar av samhället.¹⁷¹ Detta synsätt har bland annat framförts av landets före detta justitieminister.¹⁷² Konservativa religiösa

¹⁶² USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 36

¹⁶³ Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Safe Houses for Afghan Women*, 2015-03-11, <http://www.refworld.org/docid/5502b36e213.html> (Hämtad 2017-12-18)

¹⁶⁴ Women for Afghan Women, hemsida, odaterad, <http://www.womenforafghanwomen.org/women-s-shelters>

¹⁶⁵ Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Afghanistan: Women Seek Refuge in Safe Houses*, 2017-04-20, <http://www.refworld.org/docid/59130b044.html> (Hämtad 2017-12-18)

¹⁶⁶ International Development Law Organization (IDLO), *Launch of Women's Protection Centers Guidelines*, 2014-06-25, <http://www.idlo.int/news/events/launch-women%E2%80%99s-protection-centers-guidelines> (Hämtad 2017-12-18)

¹⁶⁷ USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 9

¹⁶⁸ Lokalt kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹⁶⁹ IWPR, 2017

¹⁷⁰ USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 9, 36

¹⁷¹ Ibid., s. 36

¹⁷² IWPR, 2017

ledare har framfört att de menar att härbärgena uppmuntrar kvinnor till omoraliskt beteende.¹⁷³

Trots att härbärgena är tänkta att utgöra tillfälliga lösningar förekommer det att kvinnor blir fast i härbärgena under en längre tid om problemet inte kan lösas.¹⁷⁴ Enligt en källa finns det kvinnor som levt på härbärge i 15-20 år för att det finns familjeproblem som inte kan lösas.¹⁷⁵ Stigmatiseringen som omger härbärgena och kvinnor som "rymt hemifrån" kan i sig försvåra hållbara lösningar och tvinga kvinnor att stanna på härbärgena.¹⁷⁶ Ogifta kvinnor och kvinnor som inte kan återförenas med sina familjer är särskilt utsatta på grund av att kvinnor som lever ensamma inte accepteras av samhället.¹⁷⁷

7. Möjligheter att legalisera ett förhållande

I tidigare kapitel har redogjorts för äktenskapets centrala roll i Afghanistan. I detta avsnitt redogörs för möjligheten att ingå äktenskap för par som rymt för sina familjer.

Lifos har endast i begränsad utsträckning lyckats samla in information kring huruvida det är möjligt för ett par som rymt att ingå ett traditionellt äktenskap med hjälp av en mulla. Källan som Lifos konsulterat uppger att det är ovanligt att par som rymt gifter sig med hjälp av en mulla utan familjernas samtycke eftersom det kan innebära en risk för mullan och vittnena.¹⁷⁸

Ett alternativ till den traditionella äktenskapsceremonin är att gifta sig i domstol. Flera källor uppger att denna möjlighet finns.¹⁷⁹ Källorna lämnar dock i viss mån motstridig information om i vilken utsträckning det är praktiskt möjligt och hur förfarandet går till. En källa uppger att det går att gifta sig i domstolen och att vigseln kan bevitnas av vittnen som inte är familjemedlemmar¹⁸⁰. Detta bekräftar en ytterligare källa som även uppger att domstolen kan tillhandahålla vittnen för ändamålet¹⁸¹, medan en annan källa menar att flickans far måste närvara och att det därför är svårt att få till stånd ett äktenskap i domstol.¹⁸² Källan som uppgav att domstolen

¹⁷³ The New York Times, *Women's shelters face closure in Afghanistan, leaving thousands of women at risk*, 2017-05-06,

<http://nytlive.nytimes.com/womenintheworld/2017/05/06/womens-shelters-face-closure-in-afghanistan-leaving-thousands-of-women-at-risk/> (Hämtad 2017-12-18)

¹⁷⁴ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹⁷⁵ Lokal kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01

¹⁷⁶ USA: Utrikesdepartementet, 2017, s. 36

¹⁷⁷ USA, Utrikesdepartementet, *Afghanistan 2015 Human Rights Report*, 2016-04-13, s. 38, <https://www.state.gov/documents/organization/253169.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

¹⁷⁸ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹⁷⁹ Afghansk jurist, samtal i Kabul, 2017-05-04; Familjedomstol i Afghanistan, samtal med företrädare för, 2017-05-03; Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹⁸⁰ Afghansk jurist, samtal i Kabul, 2017-05-04

¹⁸¹ Lokal kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01

¹⁸² Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

kunde tillhandahålla vittnen menade att det inte var några problem att gifta sig i domstol men att det däremot är mycket svårt att rent praktiskt ta ärendet till domstol, om man exempelvis vänder sig till polisen för att få komma till domstol kommer de direkt att kontakta familjerna.¹⁸³ Företrädare för en familjedomstol uppger att om ett par försöker gifta sig utan att ha vittnen kommer de att kontakta parets familjer för att någon hedersproblematik inte ska uppstå.¹⁸⁴

I Afghanistan finns särskilda familjedomstolar och det är dessa som har ansvar för att registrera äktenskap men i provinser där dessa specialdomstolar inte finns kan en lokal domstol göra det.¹⁸⁵

Tidigare ingångna traditionella äktenskap kan registreras vid familjedomstolen men för att göra så krävs att man fyller i ett formulär som signeras av vittnena av vigseln och en lokal representant för hemorten.¹⁸⁶

De flesta par registrerar inte sina vigslar hos myndigheterna. Det är vanligen om behov uppstår som man registrerar sitt äktenskap, vilket kan vara flera år efter vigseln.¹⁸⁷

Källorna som Lifos har konsulterat är mer eller mindre samstämmiga i att det i praktiken är svårt och ovanligt att ingå äktenskap i en domstol utan att familjerna involveras.¹⁸⁸

8. Ogifta par som återvänder från utlandet

Inga skriftliga källor, så vitt Lifos erfar, omnämner över huvud taget att det skulle förekomma att par lever som ogifta i Afghanistan. Som nämnts tidigare i rapporten är sådana förhållanden både strikt tabubelagda såväl som olagliga. Lifos har därför under utredningsresan ställt specifika frågor till källor på plats gällande detta.

En källa uppger sig aldrig ha hört talas om någon som vill leva som ogift i Afghanistan. De par som rymmer vill gifta sig med varandra.¹⁸⁹ En annan källa menar att det i stort sett är otänkbart att ett ogift par skulle ha levt tillsammans i Afghanistan.¹⁹⁰

Att det saknas information om en viss företeelse betyder enligt Lifos mening inte med nödvändighet att det inte förekommer. Vad gäller just ogifta par är

¹⁸³ Lokal kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01

¹⁸⁴ Familjedomstol i Afghanistan, samtal med företrädare för, 2017-05-03

¹⁸⁵ Familjedomstol i Afghanistan, samtal med företrädare för, 2017-05-03

¹⁸⁶ Afghansk jurist, samtal i Kabul, 2017-05-04

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ Afghansk jurist, samtal i Kabul, 2017-05-04; Familjedomstol i Afghanistan, samtal med företrädare för, 2017-05-03; Lokal kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01; Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹⁸⁹ Afghansk jurist, samtal i Kabul, 2017-05-04

¹⁹⁰ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

dock Lifos bedömning, mot bakgrund av den information som har presenterats kring den konservativa synen på relationer mellan könen i Afghanistan, att detta är mycket ovanligt i Afghanistan. Avseende par som rymmer torde det generellt finnas en vilja och avsikt att försöka ingå äktenskap med varandra, även om det i vissa fall i hemlandet kan finnas hinder för detta, så som att mulla, vittnen eller domstol motsätter sig att medverka till att äktenskap ingås utan att familjerna närvarar.

Lifos har inte kunnat hitta någon specifik information om situationen för par som sammanlevt i utlandet och sedan återvänt till Afghanistan ogifta. En fråga som aktualiseras i samband med detta är om och hur det blir känt att personerna inte är gifta med varandra. Som nämnts tidigare uppger källor att flertalet äktenskap som ingås i Afghanistan inte registreras hos myndigheter. Vidare uppger källor som konsulterats att det är ovanligt att äktenskapsbevis efterfrågas om det inte finns något specifikt behov.¹⁹¹ Lifos har tidigare redogjort för familjens centrala roll i allt från att arrangera äktenskap till att anmäla moralbrott till myndigheterna. Lifos bedömer mot bakgrund av det att det avgörande för om det får konsekvenser för paret eller inte torde vara om parets familjer eller andra i parets närhet har kännedom om relationen och vad de i så fall har för inställning.

9. Barn utanför äktenskapet

Enligt UNICEF är barn som fötts utanför äktenskapet mycket diskriminerade i Afghanistan och det finns dokumenterade fall där barn som fötts som ett resultat av utomäktenskapligt sex eller våldtäkt har övergetts.¹⁹² 2011 fängslades en kvinna efter att ha fött barn utan att vara gift trots att barnet kommit till efter en våldtäkt.¹⁹³

En källa menar att det enligt islam är en stor synd att som ogift par ha barn tillsammans och att en kvinna som blivit gravid utan att vara gift sannolikt skulle försöka göra abort. En familjs heder skadas om en flicka blir gravid utan att vara gift.¹⁹⁴

En annan källa som bland annat arbetar med familjerätt i Kabul uppger att hen hört talas om fall för 15-20 år sen där barn exempelvis lämnats anonymt på sjukhus och andra platser men källan har inte hört talas om det nyligen. Detta beror troligen på att preventivmedel finns tillgängliga. Det förekommer också att kvinnor försöker genomgå abort. Vidare menar källan

¹⁹¹ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

¹⁹² UN Children's Fund (UNICEF), *Children and Women in Afghanistan: A Situation Analysis 2014*, november 2014, s. 34, <http://www.refworld.org/pdfid/5a2eb4e14.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

¹⁹³ United States Congressional Research Service (USCRS), *Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy*, 2015-12-22, s. 15, <http://www.refworld.org/pdfid/56bb16de4.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

¹⁹⁴ Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

att ett barn som föds utanför äktenskapet skulle bli betraktat som en oäkting och inte accepteras av någon.¹⁹⁵

I afghanska kvinnofängelser är det inte ovanligt att barn är internerade tillsammans med sina mödrar.¹⁹⁶ Mot bakgrund av att flera fängslade kvinnor i Afghanistan är dömda för moralbrott är det Lifos bedömning att vissa av dessa barn troligen är födda utanför äktenskapet.

Lifos har endast i begränsad utsträckning kunnat hitta information om situationen för barn som föds utanför äktenskapet och kvinnor som föder barn utan att vara gifta. Det faktum att sådana fall inte är omtalade är enligt Lifos bedömning ett resultat av det starka tabu som omger utomäktenskapliga relationer. Personer som försätts i en sådan situation har starka incitament att förhindra att omständigheterna blir kända. Lifos har i tidigare avsnitt redogjort för att par som inlett en relation utan att vara gifta gift sig efter medling mellan familjerna för att dölja synden. Det förekommer också fall där våldtäktsoffer tvingats gifta sig med förövaren.¹⁹⁷ Det är enligt Lifos mening tänkbart att familjer i vissa fall agerar likadant för att undvika en situation där ett oäkta barn föds. Det är också känt att det förekommer illegala aborter i Afghanistan.¹⁹⁸

10. Lifos sammanfattande analys

Kvinnor och flickors frihet är generellt kraftigt inskränkt i Afghanistan. Det finns generella mönster så som att kvinnor i allmänhet har större frihet avseende exempelvis rörelsefrihet och umgänge med det andra könet i städer jämfört med landsbygd. Det bör dock noteras att detta kan variera från familj till familj och ibland mellan kvinnor inom en och samma familj.

Relationer mellan kvinnor och män är starkt styrda av konservativa normer och utomäktenskapliga relationer mellan könen är tabubelagda såväl som olagliga. Arrangerade äktenskap utgör normen för samlevnad och även om det inte är synonymt med tvångsäktenskap är förekomsten av det sistnämnda utbredd. Äktenskapet som institution tjänar i Afghanistan ett kollektivt syfte för familjen eller släkten och detta syfte är överordnat individen. Äktenskap används för att bygga allianser och nätverk och inte sällan finns det ekonomiska aspekter på ett arrangerat äktenskap. Trots att dessa konservativa normer dominerar det afghanska samhället pekar mycket på att den yngre generationen i landet i allt högre utsträckning utmanar

¹⁹⁵ Afghansk jurist, samtal i Kabul, 2017-05-04

¹⁹⁶ Kouvo, S., Afghanistan Analysts Network, *Mothers behind Bars: What about the Children*, 2011-10-14 (Hämtad 2018-01-10)

¹⁹⁷ BBC News, *Jailed Afghan rape victim freed but 'to marry attacker'*, 2011-12-02, <http://www.bbc.com/news/world-asia-15991641>

¹⁹⁸ Deutsche Welle (DW), *Afghan women use abortion as way out*, 2014-05-05, <http://p.dw.com/p/1BtuT> (Hämtad 2017-12-18); Pajhwok Afghan News, *No end to illegal abortions*, 2014-02-15, <https://www.pajhwok.com/en/2014/02/15/no-end-illegal-abortions> (Hämtad 2017-12-18)

dessa normer. Till exempel gör flera källor bedömningen att antalet par och flickor som ”rymmer” från exempelvis tvångsäktenskap är ökande.

Att bryta mot dessa normer kan emellertid få allvarliga konsekvenser. Hedersproblematik kan beroende på familjen och lokalsamhällets inställning uppstå, vilket i värsta fall kan resultera i hedersmord. Det bör dock noteras att det finns andra sätt att lösa hedersproblematik. Medling mellan familjer som resulterar i att ett par som vill gifta sig får det förekommer men det förekommer också att exempelvis flickan omgående gifts bort med någon annan och att situationen sen avsvagnar. Utöver familjen och lokalsamhället kan även staten och icke-statliga väpnade grupper så som talibanrörelsen utgöra ett hot mot kvinnor och par som bryter mot normerna. Staten lagför i hög utsträckning kvinnor och flickor för så kallade moralbrott som zina och försök till zina. Processen präglas av brist på rättssäkerhet och det förekommer att personer döms för moralbrott som inte återfinns i lag. Rättssystemet är därtill i vissa fall öppet för påverkan från exempelvis familjer som till varje pris vill hitta en flicka som ”rymt” från familjen. Offer för brott så som tvångsäktenskap eller våldtäkt riskerar dessutom att anses som brottslingar i rättsväsendets ögon när de söker hjälp trots att det inte är olagligt att lämna en situation där man utsätts för övergrepp.

Synen på moral, heder och relationer i det samtida Afghanistan är komplex. Samtidigt som staten lagför personer för oklart definierade moralbrott finns det skyddande lagstiftning och flera statliga instanser som aktivt arbetar med att hjälpa offer för exempelvis tvångsäktenskap. I rapporten har redogjorts för faktorer som kan påverka den enskildes utsatthet. Familjens och lokalsamhällets inställning och generella mönster avseende geografi och etnicitet är exempel på sådana faktorer. En annan viktig faktor är hur etablerat rättsväsendet är i personens område och vilka statliga och icke-statliga aktörer som verkar där. De icke-statliga organisationer som arbetar med att stötta offer för hedersrelaterat våld har generellt större närvaro i stora städer än på landsbygden, vilket också påverkar den enskildes möjlighet att få hjälp. Lifos bedömer dock att det trots dessa faktorer också finns inslag av godtycklighet och att fall med väldigt snarlika omständigheter kan få helt olika utfall beroende på faktorer som delvis ter sig slumpmässiga.

Den hjälp som erbjuds till offer av statliga instanser och icke-statliga organisationer kan ibland utmynna i ett resultat som är gynnsamt för de drabbade. Olika former av medling är den vanligaste formen av hjälp. Medling tar ofta formen av förhandling mellan familjer och kvinnors och flickors egna viljor får ofta en underordnad roll. Andra former av hjälp så som kvinnohärbärgen kan bli aktuellt om problematiken är långtgående. Det finns emellertid en risk att det problem som föranlett placering på ett härbärke förstärks på grund av det stigma som omger dessa.

Familjen har en central roll i det afghanska samhället. I fråga om konsekvenser för personer som bryter mot de traditionella normerna i det afghanska samhället genom att exempelvis inleda relationer utanför ramen

för det arrangerade äktenskapet är det Lifos bedömning att familjens inställning och agerande ofta är av avgörande betydelse. Familjens möjlighet att använda rättsväsendet för att spåra anhöriga och familjens roll i en medlingsprocess är exempel på detta. Statliga och icke-statliga aktörers agerande är också ofta av avgörande betydelse.

Källförteckning

Elektroniska källor

Afghanistan Analyst Network (AAN), Podcast: *Sari Kouvo at the joint conference by Women for Women International and the European Bank for Reconstruction and Development*, januari 2014, <https://www.afghanistan-analysts.org/podcasts/> (Hämtad 2017-12-17)

Afghanistan Independent Human Rights Commission (AIHRC), *National Inquiry Report on Factors and Causes of Rape and Honor Killing in Afghanistan*, 2015-08-26, <http://www.refworld.org/pdfid/5a1fe8144.pdf> (Hämtad 2017-12-17)

Afghanistan Legal Education Project (ALEP) at Stanford Law School, *An Introduction to the Law of Afghanistan*, 3 uppl., 2011, <https://www-cdn.law.stanford.edu/wp-content/uploads/2016/03/ALEP-Law-of-Afghanistan-3d-Ed-English.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

Afghanistan, *Penal Code*, 1976-09-22, <http://www.refworld.org/pdfid/4c58395a2.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

Afghanistan, *The Constitution of Afghanistan [inofficiell översättning]*, 2004-01-03, <http://www.refworld.org/pdfid/404d8a594.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

Barr, H., Human Rights Watch (HRW), *Dispatches: A Court-Sanctioned Lashing in Afghanistan*, 2015-09-02, <https://www.hrw.org/news/2015/09/02/dispatches-court-sanctioned-lashing-afghanistan> (Hämtad 2017-12-18)

BBC News, *Jailed Afghan rape victim freed but 'to marry attacker'*, 2011-12-02, <http://www.bbc.com/news/world-asia-15991641> (Hämtad 2017-12-18)

Bezhan, F., Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Virginity or death for Afghan brides*, 2015-12-06, <https://www.rferl.org/a/afghanistan-virgin-brides-punishment/27409971.html> (Hämtad 2017-12-18)

Deutsche Welle (DW), *Afghan women use abortion as way out*, 2014-05-05, <http://p.dw.com/p/1BtuT> (Hämtad 2017-12-18)

Gaston, E., Luccaro, T., United States Institute for Peace (USIP), *Women's access to justice in Afghanistan*, 2014-07-14, https://www.usip.org/sites/default/files/PW98_Women%27s-Access-to-Justice-in-Afghanistan.pdf (Hämtad 2017-12-18)

Global Rights, *Living with Violence: A National Report on Domestic Abuse in Afghanistan*, 2008-09-04,

<http://www.globalrights.org/ngn/download/living-with-violence-afghan/>

(Hämtad 2017-12-17)

Himatyar, M., *Most Afghan women serve sentences in elders' homes, not prisons*, Reuters, 2016-10-11, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-women-prisons/most-afghan-women-serve-sentences-in-elders-homes-not-prisons-idUSKCN12A2KR>

(Hämtad 2017-12-18)

Hozyainova, A., USIP, *Sharia and Women's Rights in Afghanistan*, 2014-05-28, s. 5, [https://www.usip.org/sites/default/files/SR347-Sharia and Women%E2%80%99s Rights in Afghanistan.pdf](https://www.usip.org/sites/default/files/SR347-Sharia%20and%20Women%E2%80%99s%20Rights%20in%20Afghanistan.pdf)

(Hämtad 2017-12-18)

Human Rights Watch (HRW), *"I Had To Run Away" - The Imprisonment of Women and Girls for "Moral Crimes" in Afghanistan*, 2012-03-28,

<http://www.refworld.org/pdfid/4f787d142.pdf> (Hämtad 2017-12-17)

Human Rights Watch (HRW), *Afghanistan: End 'Moral Crimes' Charges, Virginity Tests*, 2016-05-25,

<https://www.hrw.org/news/2016/05/25/afghanistan-end-moral-crimes-charges-virginity-tests>

(Hämtad 2017-12-18)

Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Afghanistan: Rise in Female Runaways*, 2016-09-26, <http://www.refworld.org/docid/57e927de4.html>

(Hämtad 2017-12-18)

Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Afghanistan: Women Seek Refuge in Safe Houses*, 2017-04-20,

<http://www.refworld.org/docid/59130b044.html> (Hämtad 2017-12-18)

Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Safe Houses for Afghan Women*, 2015-03-11, <http://www.refworld.org/docid/5502b36e213.html>

(Hämtad 2017-12-18)

International Development Law Organization (IDLO), *Launch of Women's Protection Centers Guidelines*, 2014-06-25,

<http://www.idlo.int/news/events/launch-women%E2%80%99s-protection-centers-guidelines> (Hämtad 2017-12-18)

Khan, H. United States Institute of Peace (USIP), *Clarifying the Role of Islamic Law in Afghanistan's Justice System*, 2012-06-12,

<https://www.usip.org/publications/2012/06/clarifying-role-islamic-law-afghanistans-justice-system> (Hämtad 2017-12-18)

Khinjani, S, University of Montana, *Afghan Women: A guide to understanding an afghan woman's role in her society*, 2012,

https://www.umt.edu/mansfield/dclcp/documents/womeninafghanistan_full.pdf (Hämtad 2017-12-18)

Kouvo, S., Afghanistan Analysts Network, *Mothers behind Bars: What about the Children*, 2011-10-14 (Hämtad 2018-01-10)

Latek, D., Österrike: Inrikesdepartementet, *Afghanistan: 2014 and beyond*, mars 2014, <http://www.refworld.org/pdfid/53564a484.pdf> (Hämtad 2017-12-17)

Mashal, M., Nader, Z, The New York Times, *Despite ban, invasive virginity tests prevalent in Afghanistan*, 2017-01-06 January 2017, <https://www.nytimes.com/2017/01/06/world/asia/despise-ban-invasive-virginity-tests-remain-prevalent-in-afghanistan.html> (Hämtad 2017-12-18)

Max Planck Institute for Foreign Private Law and Private International Law (MPI), Family Structures and Family Law in Afghanistan: A Report of the Fact-Finding Mission to Afghanistan January – March 2005, odaterad, https://www.mpipriv.de/files/pdf3/mpi-report_on_family_structures_and_family_law_in_afghanistan.pdf, (Hämtad 2017-12-17)

Moosakhail, Z., Khaama Press, *Mother of two killed on adultery charges in Jawzjan*, 2016-03-27, <https://www.khaama.com/mother-of-two-killed-on-adultery-charges-in-jawzjan-4768> (Hämtad 2017-12-18)

Nederländerna: Utrikesdepartementet, *Country of Origin Report on Afghanistan*, november 2016, https://coi.easo.europa.eu/administration/netherlands/PLib/Afghanistan_COI.pdf (Hämtad 2017-12-17)

Norge. Landinfo, *Afghanistan: Ekteskap*, 2014-06-05, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=32528> (Hämtad 2017-12-17)

Pajhwok Afghan News, *No end to illegal abortions*, 2014-02-15, <https://www.pajhwok.com/en/2014/02/15/no-end-illegal-abortions> (Hämtad 2017-12-18)

Patel, Y., *Seclusion*, The Oxford Encyclopedia of Islam and Women. Oxford Islamic Studies Online, odaterad, <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t355/e0184> (Hämtad 2017-12-17)

Peters, R., *Hudūd*, The Oxford Encyclopedia of the Islamic World. Oxford Islamic Studies Online, odaterad, <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t236/e0322> (Hämtad 2017-12-18)

- Reuters, *Afghan man and woman given 100 lashes in public for adultery*, 2015-09-01, <https://www.reuters.com/article/us-afghanistan-adultery/afghan-man-and-woman-given-100-lashes-in-public-for-adultery-idUSKCN0R13UE20150901> (Hämtad 2017-12-18)
- Rzehak, L., Afghanistan Analysts Network (AAN), *Doing Pashto: Pashtunwali as the ideal of honourable behaviour and tribal life among the Pashtuns*, <https://www.afghanistan-analysts.org/wp-content/uploads/downloads/2012/10/20110321LR-Pashtunwali-FINAL.pdf> (Hämtad 2017-12-17)
- Saboory, M.H., Yassari, N, Jura Gentium. Journal of Philosophy of International Law and Global Politics, *Sharia and national law in Afghanistan*, 2010, <http://www.juragentium.org/topics/islam/en/yassari.htm> (Hämtad 2017-12-18)
- Salem, F.E., *Zinā*, The [Oxford] Encyclopedia of Islam and Law. Oxford Islamic Studies Online, odatrad, <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t349/e0013> (Hämtad 2017-12-18)
- Smith, D.J., Afghanistan Research and Evaluation Unit (AREU), *Decisions, Desires and Diversity: Marriage Practices in Afghanistan*, februari 2009, <http://www.refworld.org/pdfid/4992cc722.pdf> (Hämtad 2017-12-17)
- The Asia Foundation, *Afghanistan in 2012: A Survey of the Afghan People*, 2012, <http://asiafoundation.org/resources/pdfs/Surveybook2012web1.pdf> (Hämtad 2017-12-17)
- The Asia Foundation, *Afghanistan in 2017: A Survey of the Afghan People*, 2017, https://asiafoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/2017_AfghanSurvey_report.pdf (Hämtad 2017-12-18)
- The New York Times, *Women's shelters face closure in Afghanistan, leaving thousands of women at risk*, 2017-05-06, <http://nytlive.nytimes.com/womenintheworld/2017/05/06/womens-shelters-face-closure-in-afghanistan-leaving-thousands-of-women-at-risk/> (Hämtad 2017-12-18)
- The United Nations Population Fund (UNFPA), *Afghanistan State of Youth Report 2014*, 2014, <http://afghanistan.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/AfghanistanStateofYouthReport2014.pdf> (Hämtad 2017-12-17)
- UN Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), *A Way to Go: An Update on Implementation of the Law on Elimination of Violence against Women in Afghanistan*, december 2013, <http://www.refworld.org/pdfid/52a6fdff4.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

UN Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), *Afghanistan Protection of Civilians in Armed Conflict Annual Report 2016*, februari 2017, <http://www.refworld.org/pdfid/58bd20104.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

UN Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), *Afghanistan: Annual Report 2015, Protection of Civilians in Armed Conflict*, februari 2016, <http://www.refworld.org/pdfid/56c17b714.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

UN Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), *Harmful Traditional Practices and Implementation of the Law on Elimination of Violence against Women in Afghanistan*, 2010-12-09, <http://www.refworld.org/pdfid/4d00c4e82.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

UN Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA), *Justice through the Eyes of Afghan Women: Cases of Violence against Women Addressed through Mediation and Court Adjudication*, april 2015, <http://www.refworld.org/pdfid/55814b3c4.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

UN Children's Fund (UNICEF), *Children and Women in Afghanistan: A Situation Analysis 2014*, november 2014, <http://www.refworld.org/pdfid/5a2eb4e14.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

UN Human Rights Council (UNHRC), *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Addendum : Mission to Afghanistan*, 2015-05-12, <http://www.refworld.org/pdfid/5583f8224.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

United Nations Development Fund for Women (UNIFEM), *UNIFEM Afghanistan Fact Sheet 2008*, 2008, http://www.wunrn.org/news/2009/08_09/08_17_09/081709_afghanistan.htm (Hämtad 2017-12-18)

United States Congressional Research Service (USCRS), *Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy*, 2015-12-22, <http://www.refworld.org/pdfid/56bb16de4.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

USA, Utrikesdepartementet, *Afghanistan 2015 Human Rights Report*, 2016-04-13, <https://www.state.gov/documents/organization/253169.pdf> (Hämtad 2017-12-18)

USA: Congressional Research Service (CRS), *Afghanistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy*, 2017-05-19, <https://fas.org/sgp/crs/row/RL30588.pdf> (Hämtad 2017-12-17)

USA: Utrikesdepartementet, *Country Report on Human Rights Practices 2016 - Afghanistan*, 2017-03-03, <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=39054> (Hämtad 2017-12-18)

Utrikesdepartementet, *Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Afghanistan 2015-2016*, 2017-04-26,
<https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=39434>
(Hämtad 2017-12-17)

Wardak, A., State and Non-State Justice Systems in Afghanistan: The Need for Synergy, *Univeristy of Pennsylvania Journal of International Law*, Vol. 32, nr. 5, 2014,
<http://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1111&context=jil> (Hämtad 2017-12-18)

Vikør, K.S., *Sharī'ah*, The Oxford Encyclopedia of Islam and Politics. Oxford Islamic Studies Online, odaterad,
<http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t342/e0026> (Hämtad 2017-12-18)

Wimpelmann, T., *The Pitfalls of Protection: Gender, Violence, and Power in Afghanistan*, University of California Press, Oakland, 2017,
<https://doi.org/10.1525/luminos.32> (Hämtad 2017-12-17)

Women for Afghan Women, hemsida, odaterad,
<http://www.womenforafghanwomen.org/women-s-shelters>
(Hämtad 2017-12-18)

Ziadeh, F.J., *Criminal Law*, The Oxford Encyclopedia of the Islamic World. Oxford Islamic Studies Online, odaterad,
<http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t236/e0170> (Hämtad 2017-12-18)

Muntliga källor

Afghansk analytiker, samtal i Kabul, 2017-05-03

Afghansk jurist, samtal i Kabul, 2017-05-04

Afghansk jurist, korrespondens per e-post, 2017-06-15

Familjedomstol i Afghanistan, samtal med företrädare för, 2017-05-03

Lokal kvinnoaktivist, samtal i Kabul, 2017-05-04

Lokal kvinnoorganisation A, samtal i Kabul, 2017-05-01

Lokal kvinnoorganisation B, samtal i Kabul, 2017-05-03

Lokal kvinnoorganisation B, korrespondens per e-post, 2017-06-11

Lifos publikationer

Landrapport syftar primärt till att utgöra ett underlag till Migrationsverkets rättsliga styrning. Den kan också ge stöd vid handläggning i migrationsärenden.

Temarapport syftar till att ge landinformation i ett eller flera sammanlänkade teman, alternativt ett tema som berör flera länder.

Lägesanalys syftar till att ge en kortfattad lägesbild av en situation i ett land, inklusive en analys kring möjlig utveckling.

Scenarioanalys syftar primärt till att utgöra ett stöd vid prognosarbete, strategiskt beslutsfattande etc. genom att beskriva ett antal möjliga scenarier samt sannolikheten och konsekvensen av dessa.

Fråga-Svar är sammanställningar av information som svar på frågor från Migrationsverkets anställda.

Om Lifos

Lifos är ett center för landinformation och omvärldsanalys. Vi samlar in, analyserar och upprätthåller expertkunskap om länder och regioner från vilka människor söker sig till Sverige.

Lifos mission: Lifos är ett expertorgan, vilket agerar opartiskt och proaktivt för att bidra till rättssäkra och effektiva migrationsprocesser genom tillförlitlig, relevant och lättillgänglig landinformation och omvärldsanalys.

Migrationsverket • 601 70 Norrköping

gb-lifos@migrationsverket.se

<http://lifos.migrationsverket.se> • www.migrationsverket.se